

MILADIKA

Št. 9 1988

Poština plačana v gotovini
Skupina III/70 - mesečnik
november 1988

Spedizione in abb. postale
Gr. III/70 - Periodico mensile
novembre 1988

■ L. 3000 ■

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

67

II 117 986 1988

999430057,9

COBISS

MLADIKA 9

IZHAJA DESETEKRAT V LETU
LETO XXXII.

KAZALO

Capljajo za »Listo«	113
Neminljiva Slovenija	114
Meta Silvester:	
Hodnik številka tri	115
Pod črto: Nepoklicani varuhi	115
Mogoče ne veste, da	116
Marija Rus: Lepenski vir	117
Jelka Cvelbar:	
Mi smo sv. Miklavž	118
Izposojeno	
za te novembrske dni	119
Cilka Žagar: Moje slovenstvo	120
Antena	121
Iz slovenske publicistike	126
Martin Jevnikar:	
Zamejska in zdomska litera- tura (Milena Merlak - Lev De- tela; Marija Mislej)	127
Ocene: Fulvio Tomizza na Ne- škem; Slikar Boris Zuljan v občinski galeriji	128
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Za smeh	
Priloge:	
RAST 46-88, pripravlja ured- niški odbor mladih.	
Pavle Merku: Svetniki v sloven- skem imenoslovju (str. 29-32)	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
telefon 040/768189

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
3.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 22.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Jugoslavi-
jo 10.000 din. Druge države 29.000
lir (ali enakovreden znesek v tuji va-
luti), po letalski pošti 39.000 lir.

Tisk in fotostavek:
»graphart«, Trst, ulica Rossetti 14
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

Akcija 10.000 lir mesečno

Na naš uvodnik v prejšnji številki se je oglasilo nekaj bralcev z različnimi predlogi. Izbor iz teh pisem objavljamo. Glede na zanimanje, ki ga je uvodnik sprožil, pa je naše uredništvo sklenilo začeto akcijo podpreti tudi konkretno. Zato ustanavljamo **KULTURNI SKLAD** z akcijo 10.000 lir mesečno. Člani našega uredništva so na razpolago za pomoč in nasvet pri izpeljavi te pobude, ki naj bi pomenila premik v našem delovanju.

Doslej smo zbrali 240.000 lir. Nismo pa se še odločili, če naj bi sproti objavljali samo skupni znesek ali tudi imena darovalcev. Prosimo vas, da nam tudi o tem pišete. Akcija pa bo uspela samo, če bo neprekinjena, zato je zaželeno, da se vsak, ki k njej pristopi, po možnosti obveže za redno sodelovanje.

»Akcija 10.000 lir mesečno« za naše kulturne potrebe je s tem odprta.

STRINJAJO SE Z AKCIJO

»... Pošiljam Vam 120.000 lir kot celotni prispevek za namene, o katerih ste pisali v Vašem uvodniku... Ker samo govorimo in nič ne naredimo...«

—o—

»Strinjam se z mislimi, ki ste jih zapisali v uvodniku zadnje številke. Če se boste odločili za kako konkretno pobudo, boste imeli mojo podporo.«

—o—

»... Končno ste se odločili in sprožili nekaj modrega. Zanima me, kako boste to izpeljali. Računati pa boste morali s tem, da so naši ljudje razvajeni, da so vajeni prejemati vse zastoj, ker smo jim hvaležni že za to, da nas ne zavrnejo. In tudi naša zavest pada...«

—o—

»... Pripravljen sem sodelovati v akciji 500 prijateljev...«

SLOVENSKA TV V AVSTRIJI

Napovedujejo, da bodo z novim letom startale slovenske televizijske oddaje na Koroškem v Avstriji. Novica nas je nekoliko presenetila, glede na to, da imamo Slovenci v Italiji veliko daljši čas radijskega oddajanja kakor Korošči in samostojno radijsko omrežje. Poleg tega se je pri nas o slovenskih TV oddajah že govorilo

pred desetimi leti. Kljub temu nas bodo Korošči prehiteli. Čigava je krivda, da teh oddaj še nimamo, je težko ugotoviti. Lahko bi samo ugibali. Vendar se sprašujem, če ni morda nekaj krivde tudi na naši strani: rad bi vedel, v katerih forumih je bila zahteva po slovenski TV resno in utemeljeno postavljena.

Č. A.

PRAZNI SEDEŽI

Ob gostovanju ljubljanske Drame v Trstu so kljub združenim abonmajem zijali na premieri prazni sedeži. Balkon Kulturnega doma je bil prazen, parter pa samo polzaseden. Dvomim, da so odsotni abonenti gledali predstavo, s katero je Drama gostovala, v Ljubljani. Bolj se mi zdi, da so prazni sedeži pokazatelj našega kulturnega usihanja in splošnega umiranja, ki se kaže na vseh ravneh. V brk ugotovitvam uglednih akademikov iz Jugoslavije, ki so romali po italijanskem in avstrijskem zamejstvu ter se navduševali nad veliko zavestjo naših ljudi!

M. P.

4. stran platnic |||||

SLIKA NA PLATNICI:

Hvaležnica pri Sv. Justu (foto Magajna).

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Lojzka Bratuž, Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marijan Kravos, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklaveč, Franc Mlijač, Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Feter Rustja, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Maks Šah, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal (likovna oprema) in Ivan Žerjal. Vsi pisci sodelujejo brezplačno.

Capljajo za »Listo«

Po junijskih volitvah in neskončnih pogajanjih za sestavo novih uprav, predvsem na Tržaškem — kjer se je zataknilo pri imenu novega tržaškega župana — je jesen s sestavo nove koalicije pomenila za Slovensko skupnost pravo hladno prho: že tradicionalna vsedržavna petstrankarska večina, ki je od časa prve sredinske levice vključevala v Gorici in Trstu tudi Slovensko skupnost, je v Trstu pustila zunaj Slovence.

Kaj se je zgodilo? Socialisti so začeli izvajati svoj dolgoročni načrt, katerega cilj je izločiti manjše stranke iz vseh uprav, da bi na volitvah shirale, in se polastiti njihovih glasov. Socialisti hočejo postati edina alternativa Krščanski demokraciji. KD je tej igri nasedla samo zato, da bi Richettija spravila na župansko mesto, Slovenska skupnost pa je bila prva žrtev te nevarne igre, ki skriva v sebi kal kamufliiranega totalitarizma. Vizija socialistov je doseči in prehiteti Krščansko demokracijo ob istočasnem izginotju malih strank in padcu komunistov na raven desetih odstotkov.

Res je, da imata Krščanska demokracija in PSI pravico, da si izbirata partnerje v koalicijah, vendar pa je obenem tudi res, da imajo njihove izbire tudi nek pomen, ki ga ni mogoče prezreti s sramežljivim mežikanjem. Tu ne gre namreč samo za vprašanje koalicije in delitev odborniških stolčkov na občini in pokrajini, tu gre za vprašanje zanižanja slovenske manjšine. S tem dejanjem sta namreč ostala oba odbora — občinski in pokrajinski — popolnoma brez znaka slovenske prisotnosti, kar je po eni strani krivično, po drugi pa tudi nelogično, saj občina in pokrajina upravljata tudi kompakten slovenski teritorij, kjer smo Slovenci v večini. Gesta socialistov in krščanskih demokratov je torej resnejša, kot se je lahko na prvi pogled zdela, ker je odraz nevarne spremembe mišljenja pri večini, kar tudi oddaljuje upanje za zaščitni zakon, ki postaja tudi za nove rodove kot fata morgana. Sicer pa bi si od socialistov kaj takega lahko pričakovali: v trenutku ko PSI ni iz-

volila enega samega Slovenca v krajevne organe — socialist Tršar je v deželni svet prišel kot sindikalist — je pač razumljivo, da ni hotela privoščiti Slovenski skupnosti, da sama skrbi za interese Slovencev. Vse seveda v logiki že omenjenega načrta...

Hudo je, ker se neprisotnost Slovenske skupnosti na pogajanjih pozna tudi v programu nove koalicije na občini in pokrajini: ta program ne jemlje v poštev niti enega izmed številnih problemov, ki zanimajo Slovence in njihove interese, pač pa prevzema stališča Liste za Trst, ki je že po tradiciji sovražno in odklonilno.

Pri vsem tem ne gre zamolčevati odgovornosti KD, ki je po nekaterih vljudnostnih gestah dokazala, da nima prevelike simpatije do Slovencev na splošno, do Slovenske skupnosti pa še posebej. Stranka relativne večine namreč ne more kar čez noč pozabiti na svoje obveznosti in zbrisati več kot dve desetletji trajajočo politiko zbliževanja med Italijani in Slovenci, ki se je začela z zgodovinskim vstopom slovenskega socialista Hreščaka v odbor. Vsiljuje se vprašanje, kam so šli ljudje, ki so takrat to omogočili, ki so govorili o skupnem upravljanju teritorija in javnih problemov, ki so si postavili za cilj politiko sožitja? Ko je občinski svetovalec Lokar postavil tako polemično vprašanje socialistom v tržaškem občinskem svetu, je iz njihovih vrst prišel glas »...še dobro, da se je tisto obdobje končalo. Danes je PSI Craxijeva stranka...«. Ali je mogoče, da je takrat bilo vse zlagano in zgolj znak nekega oportunizma? Slovenska skupnost je bila vedno dosledna in je spoštovala dogovore, saj se globoko zaveda, da vsem Slovincem lahko stvarno koristi samo pravo sožitje, ne pa frontalni spopadi, zato je sožitje vztrajno iskala in ga gojila, kakšenkrat tudi za ceno lastne škode, ko bi morala nastopiti bolj glasno in morda kdaj pa kdaj udariti po mizi.

Krščanski demokraciji bi veljalo še očitati, da je 20 let spretno izkoriščala Slovensko skupnost kot alibi za navezavo dobrih stikov s Slovenijo in

Jugoslavijo, večkrat tudi kot jamstvo v Rimu, da so se manjšinske zadeve pri nas normalizirale in da gre vse naprej v znamenju sožitja...

Sedanji trenutek je za Slovensko skupnost negativen tudi zato, ker je čutiti vpliv gospodarske in politične šibkosti matice, ki ne more nuditi potrebne opore, ne materialne ne moralne. Slovenska skupnost si mora vzroke za svoj obstoj utemeljevati sama, zato je upravičeno vprašati se, kaj narediti, da rešimo ta vozel, da gremo naprej, da se naprej razvijamo. Za to je namreč politika brez-pogojno potrebna: če propade naša samostojna politična prisotnost, potem začne propadati tudi vse tisto, kar je za manjšino značilno in sveto: šole, društva, ustanove, šport...

Geste socialistov in krščanskih demokratov ne moremo označiti drugače kot z ugotovitvijo, da je sovražna do Slovencev, vendar pa je ne smemo tudi precenjevati, saj je bila težnja izriniti Slovence iz koalicij vedno prisotna, čeprav bolj skrita in mimetizirana, in so SSK skušali celo kompromitirati z nekaterimi ukrepi, ki bi bili nepopularni pri slovenskem prebivalstvu. Tudi v preteklosti ni bilo rožnato. Res pa je, da je Trst danes morda bolj nacionalističen kot pred dvajsetimi leti in kasneje, ko se je vsa protislovenska nestrpnost praktično koncentrirala v Listi za Trst. Takrat so bili vsi proti Listi za Trst, danes pa vsi capljajo za njo, da bi ji iztrgali še preostale glasove. Očitno pa je, da so tržaški socialisti in krščanski demokrati v svojih stališčih dokaj zunaj Evrope, v kateri jezikovne in narodnostne manjšine pridobivajo vse več ugleda in pomena tudi v mednarodnih organizacijah. Slovenska skupnost pa si bo morala ustvariti novo strategijo in bo morala tudi pokazati, kaj vse je dosegla v letih, ko je bila v večinskih koalicijah. Iskati mora odmeve na svoje probleme tudi zunaj ozkih meja dežele, saj so že v Rimu manj nestrpni do Slovencev ali pa sploh ne, a poslušajo krajevne faktorje. Zato bo morda dosegla večji odmev, če bo našla pot do mednarodnih organizacij in ustanov, kjer bo — ob pričakovanju leta 1992 — morda lažje sklicevati se na mednarodne dogovore in dokumente.

Sicer pa se krog prijateljev Slovenske skupnosti širi, kot priča pismo, ki ga je pokrajinski tajnik Harej dobil iz Slovenije, in ki poudarja občevaljavnost idejnih smernic Slovenske skupnosti glede slovenske identitete, pluralizma in demokracije, zaključuje pa s pozivom, da mora SSK prerašči svoj okvir in se razširiti na ves slovenski kulturni prostor.

Neminljiva Slovenija

Pri Mohorjevi družbi v Celovcu je sredi novembra izšla nova knjiga slovenskega politika in strokovnjaka dr. Cirila Žebota NEMINLJIVA SLOVENIJA. Zajetna knjiga, ki je bila napovedana že za lansko leto, obsega avtorjeve spomine in »razmišljanja o svojih doživetjih, preizkušnjah in spoznanjih o slovenski narodnopolitični usodi«. O knjigi, ki je dopolnilo študije SLOVENIJA VČERAJ, DANES IN JUTRI iz leta 1967, avtor sam takole piše:

NEMINLJIVO SLOVENIJO sem napisal predvsem zato, da bi knjiga povojnim slovenskim rodovom pomagala izpolniti spoznavno vrzel, ki je nastala po drugi svetovni vojni, ko je tedanji jugostalinistični režim neusmiljeno zatiral — v šolah, medijih in prisilnih organizacijah — slovenski zgodovinski spomin o petdesetih demokratičnih letih slovenskega javnega življenja pred nasilnim prevzemom jugostalinistične oblasti. Ta kulturni genocid je z nekaj prejšnjimi izjemami v glavnem prenehal šele sredi osemdesetih let. Moja knjiga SLOVENIJA VČERAJ, DANES IN JUTRI leta 1967, v kolikor je iz Celovca prodrla v SR Slovenijo, je v tedanji slovenski narodnokulturni pustinja podtalno odmevala kakor kak klic vpijočega v puščavi. Pa tudi NEMINLJIVA SLOVENIJA ni mogla iziti v Ljubljani — dokaz, da svoboda slovenske besede v SR Sloveniji še ni popolna.

S svojim nemarksističnim prikazom novejših slovenskih zgodovine bo NEMINLJIVA SLOVENIJA — tako upam — utrdila izkustveno že napravljeno odločitev novih slovenskih rodov, da v sedanji veliki krizi jugo-unitarizma slovenskemu narodu priborijo izpopolnitev slovenske suverenosti.

Hodnik številka tri

Meta Silvester

Bela halja je hitela narekovati pisalnemu stroju, ki ga je upravljala sinja halja. Iz bele halje se je dvigal odločen in trezen moški glas. Prsti ženskih rok, ki so uhajali izpod rokavov sinje halje, so z natančnostjo računalnika sledili nareku bele halje. Električni pisalni stroj je sterilno razkuževal vrstico za vrstico, ločeno z brezzračnimi presledki najsodobnejših znanstvenih dognanj. Definicija za definicijo in papir se je polnil s strokovno neovrgljivimi dejstvi. Vse brez napake, veliko popolnejše od človeka z napako, ki je bil predmet obdelave. Bila je ženska — ali še dekle? Za pisalni stroj zanemarljiv podatek. Nadaljujmo. Ni časa, saj stoji pred vrati dolga vrsta drugih pacientov, ki čaka na kontrolo.

Bela halja trezno narekuje dalje, modra halja tipka. Dekle sedi na udobnem naslanjaču, ki je v čast sodobni bolnišnici. Pomembno je namreč predvsem to, da je pacientu udobno, da je dobro hranjen, da število srčnih utripov na minuto ustreza predvidenemu številu. Drugače pač nisi zdrav, jasno. Znanost že ve, kaj dela. Če aparat prešteje preveč udarcev na minuto, je to znak, da je srce preživo, takorekoč nevarno, da okuži še druge. Torej nemudoma pomirjevalo! Pa tudi pisalni stroj ima v svojem programu le črke od-do. Kar ne gre

v pisalni stroj, je bolezen. Zaprimo jo! Nevarna je! Gorje, da bi kdo od zdravih ob pogledu na bolnika podvomil o svojem zdravju. Kdor podvomi, je premagan. Sodobna znanost pa je zmagovalka. Vse ve in to ji viša ugled. Torej. Datum. To je bistveno. Ime in priimek pacientke. Zdaj pa k poglobitvi problematike: bela halja narekuje sama dejstva. Mar niso otipljiva dejstva resnica? So! Modra halja tipka:

»Pacientka se je v dogovorjenem roku, to je po dveh mesecih, vrnila v bolnišnico na kontrolo.«

»Kajne?« je zinila bela halja, ne da bi se ozrla v pacientko.

»Da«, je dahnilo z udobnega stola.

Stroj je oddrdral naslednje pomembno sporočilo za arhiv:

»Pacientka izjavlja, da nima več nikakršnih težav z zdravjem, ker redno jemlje predpisano količino tablet.«

Bela halja je ošinila pacientko s samoumevnim pogledom, da je gotovo tako, ker se znanost nikoli ne moti.

Dekle je pokimalo.

Stroj bi drdral dalje, če se ne bi nekaj zataknilo. Ne pri stroju, se razume. Ta je bil električen in sodoben.

POD ČRTO

NEPOKLICANI VARUHI

V soboto, 12. novembra, bi bilo moralo priti v Slovenskem kulturnem klubu (srednješolski organizaciji) v Trstu do srečanja z uredniki Mladine. Do srečanja pa ni prišlo in mladi, ki so se v velikem številu zbrali v Peterlinovi dvorani, so bili razočarani. Na to srečanje so se namreč dolgo pripravljali. Sodelovali so v akciji, ki jo je sprožil Odbor za zaščito človekovih pravic, in zbirali podpise za četverico obsojenih v Ljubljani. Čutili so z ljubljansko mladino.

Hladna prha je bila že novica, da so Franciju Zavrlu vzeli potni list. V soboto jutraj, na dan srečanja, pa so jim uredniki baje sporočili, da si ne »upajo« priti. Tako je srečanje padlo v vodo.

Padla pa je v vodo tudi priložnost, da uredniki MLADINE neposredno — torej brez ideoloških preinterpretacij — podajo sliko o sedanjem političnem trenutku v Sloveniji. Izgubljena je bila priložnost, da okrepimo zanimanje zamejske mladine za dogajanje v Sloveniji in za skupno slovensko usodo. Le komu je bilo to srečanje na potu toliko let po podpisu

Helsinške listine o prostem kroženju ljudi, tiska in idej? Slovenija ali Jugoslavija se gotovo ne bojita Slovenskega kulturnega kluba v Trstu. Potem pa se človek spomni nekdanjih polemik v Trstu o tem, kdo je »bolj pravi« Slovenec — takrat smo slišali zagotavljanje, da samo tisti, ki se strinja z družbeno ureditvijo v Jugoslaviji, skratka z režimom. Ob tem pa se vrine slutnja, ki jo marsikdo potrjuje: pritiski na urednike MLADINE so prišli iz našega varuškega zamejstva, iz tistih krogov, ki se takoj vznemirijo, če zamejci mimo njih vzpostavimo zvezo z matico.

Mogoče ne veste, da...

- da je ob nedavni hudi jugoslovanski politični krizi angleški časopis THE ECONOMIST duhovito predlagal, naj bi se namesto sedanje Jugoslavije Slovenija in Hrvaška združili v novo državo Hrovenijo...
- da je neki član Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU), ki je tudi politično zaslužen, predlagal za novega člana te ustanove svojo taščo, in to z uspehom...
- da je dr. Marko Kremžar, predsednik emigrantske Slovenske ljudske stranke, napisal svojo knjigo STEBRI VZAJEMNOSTI, ki jo je nedavno izdala založba Sloga v Buenos Airesu, na računalnik...
- da uprava radijske postaje TRST A nastavlja tudi uslužbenke, ki ne vedo, kakšen slovenski tisk izhaja v primorskem zamejstvu...
- da bo v kratkem izšla pri Mohorjevi družbi v Celovcu obsežna knjiga spominov znanega slovenskega emigrantskega politika dr. Cirila Žebota...
- da je na simpoziju o delu in življenju Stanka Majcna, ki ga je ob stoletnici pisateljevega rojstva priredilo Društvo slovenskih pisateljev 10. novembra t. l. v Mariboru, potem ko ga je povojna slovenska politika popolnoma emarginirala, sodelovalo kar štirinajst slovenskih kulturnikov...
- da bo konec leta argentinska SLOGA izdala v Buenos Airesu slovenski telefonski imenik v nakladi 3.500 izvodov...
- da je Društvo za ogrožene narode, ki ima svojo centralo v Göttingenu v Zvezni republiki Nemčiji, sporočilo, da je treba Kosovo smatrati za deželo, okupirano od jugoslovanske policije, da je tam 474 političnih zapornikov, med njimi 72 pod 18 leti, da se je v zadnjih petnajstih letih preselilo s Kosova 250.000 Albancev, od katerih jih je 100.000 v Nemčiji, 60.000 v Švici, 40.000 v drugih državah Zahoda, 50.000 pa v Hrvaški in Sloveniji...
- da bo v prvi polovici prihodnjega leta izšel drugi del knjige STALINISTIČNA REVOLUCIJA NA SLOVENSKEM...
- da je voditelj srbske partije Slobodan Milošević, ki tako vznemirja jugoslovansko politiko, sin srbskega pravoslavnega popa...

Medtem je modra halja pregledala izvide o krvni sliki. Papirji so zašumeli.

»No«, je vprašala bela halja. »Kako je torej s krvno sliko?« Iz odločnega glasu je bilo razvidno, da bela halja ne prenese površnosti in da odgovorno opravlja svoj poklic.

»Vse v redu«, zapoje modra halja.

»Pa pritisk?« vpraša bela halja. Problemom je treba priti v znanosti vedno do konca, sploh pa, kadar gre za človeka. Torej?

»Devetdeset skozi sto dvajset«, prešteje modra halja, potem ko v naglici zavija plastični ovoj okrog pacientkine roke in jo avtomatično napihne z zrakom. V redu. Bela halja je opravila.

»Teža?« vpraša bela halja za konec. Modra halja odšteje s tehtnice šestinpetdeset kilogramov pacientkinih kosti, kit, mesa, krvi, vode, mineralov in ostalih bistvenih človeških — in izmerljivih, to je važno, določil.

In zdaj zastoj v tem brezhibnem aparatu. Bela halja vpraša pacientko:

»Torej je z vami vse v najlepšem redu!«

Z udobnega stola pa tokrat ni slišati niti plaha: »Da«.

Bela halja tokrat začudeno dvigne pogled iznad očal, modra halja za hip preneha s tipkanjem. Ta molk je napaka, tratenje časa. Pacientka je medtem sklonila glavo in zdaj dežuje iz njenih oči na pisano krilo tihi dež. Bela halja je na moč presenečena. Modra halja čaka na nadaljevanje nareka, električni pisalni stroj nemočno obvisi nad prepadom napake, ker je tako brezhiben, da pozna vse črke in njihove kombinacije, celo številke in druge pomembne podatke, ki so zapisani v njegov tehnični spomin. Zdaj pa ta zastoj, kot bi zmanjkalo elektrike. Pa saj ima bolnišnica svoj lastni transformator!

Čez nekaj sekund prekine mučni molk bela halja, ki v teku obravnave prvič pogleda pacientko v oči, iz katerih neslišno polzijo znanstveno nerazložljive slane kaplje vode. — »Zakaj pa jokate?« vpraša bela halja.

Pisano krilo obsedi v udobnem naslanjaču brez besed.

Bela halja ponovi vprašanje: »Zakaj pa jokate?«

Nič odgovora.

Končno spet zadrda pisalni stroj po znanstvenem nareku bele halje: »Pacientka na kontrolnem pregledu joče, a ne želi povedati, zakaj.«

Bela in sinja halja se spogledata, pacientka pa odtava iz sobe s potrdilom o zdravju v roki. Tu, skozi ista nihajna vrata, ki so ji mesece zapirala vrnitev v svet zdravih, še vedno živijo spalne srajce v copatah. Vsaka živi v svojem svetu sanj, ki so si ga izbrale namesto nesmiselne resničnosti.

In ali ni resnica to, kar verjameš, ne pa tisto, kar zares je?

Mlada spalna srajca, obolela zdravnica, ki je zgubila otroka ob porodu, občasno divja in vpije, potem dobi pomirjevalno injekcijo in začne podzavestno opravljati svoj nekdanji poklic: nežno prijema za zapestja ostale spalne srajce v copatah in jim zagotavlja, da bodo kmalu zdrave.

Suhotna srajčica še vedno sizifovsko pomiva ploščice v kopalnici, ker je bila nekoč snažilka. Mrmra skozi škrbate zobe in gara kot vdano živinče. Občasno besno zažene ob tla krožnik s kosilom, da se črepinje razletijo po gluhi jedilnici. Besna je, ker je nihče ne pride obiskat. Potem spet pomiva.

Že leto dni se sprehaja po hodniku številka tri pojoča spalna srajca v copatah. Občasno se ustavi pred stenskim ogledalom in občuduje svoj lepi glas.

Dolga koščena spalna srajca se davi od kašlja in obenem golta vase požirke cigaretne dima. Stalno si nekaj zapisuje v zvezek, ki pa ga ljubosumno skriva pred drugimi.

Zavaljena spalna srajca zbira preostanke obrokov, ker je dojela, da je jed edino, kar ji je še ostalo od življenja. Sicer pa je bila svetovno znana igralka. Tako pravi. Pa so jo uničili.

Spalna srajca s pravilnimi potezami in z lasmi, spetimi v čop. Z rokama na hrbtu in z rahlo upognjeno držo odločno hodi po hodniku številka tri, kot bi bila res kam namenjena. Obrat za devetdeset stopinj. Koraki v nasprotno smer. Ure in ure, med nevidnim premikanjem ustnic, da ne veš, če moli ali kolne. Tik pred dvanajsto stopi v jedilnico in slovesno oznani: »Veste, kaj bo danes za kosilo?« Spalne srajce so že navajene na ta obhod. Odgovor na vprašanje, ki ga je zastavila, da bi zbudila radovednost, je naslednji:

»Juha, krompir, mesooo — in solata!« To se veda ne glede na dejanski jedilnik tistega dne. Nato z navdušenjem ustavlja spalne srajce po hodniku, če jo je le katera voljna poslušati: »Veste, kje sem jaz v službi? V tovarni avtomobilov!« Njeno zmagoslavje ob teh besedah presvetli debela očala in iz bebastega pogleda zasije sreča. Sanjska, seveda.

stran 118 ■■■▶

Marija Rus

LEPENSKI VIR

*Vijolično krvav odkrušek skale
ujet v srebrno valovanje reke,
na sivem pesku živo rumena krila,
mrtvih metuljev davna sporočila.*

ADAM

*Obraz, izražen z govorico ran:
globoki razi izpraznjenih oči,
mrtev pogled, ki brez konca strmi
v eno spoznanje — izgubljeni raj.*

*Iz črne rane ust odpira krik
upora vrata večnemu trpljenju,
a že se čisti v ognju bolečin
in izzveneva v klic po odrešenju.*

SIRENA

*Iz teh oči je sonce dolgo pilo
solze, zalivalo svoj sinji vrt,
zdaj se iz njenih izsušenih vek
dviguje k soncu dvom, tesnoba, smrt.*

*Ni važno, na katerih sanj gomilo
njeno življenje brez sledu oteka,
ni važno, kaj je tukaj pokopala —
otroka ali vero v človeka.*

KRONOS

*Zaupno dviganje porfirnih zrn
v fosforescentno igro mesečine:
čudež spuščene veke je zakril
prelepih sanj strahotne razvaline.*

*Predah med dvema taktoma noči?
V črnini žalosti svetlobni ris?
Pod bledim spanjem časa krvavi
v teman granat zasekani zapis.*

PRAMATI

*Pod lokom rahlo dvignjenih obrvi
brezmejno vdan ribji pogled sprejema
življenje in ga daje; usta, nema
ob tožbi, ki se v molk vodà gubi,
trpijo rojstvo mrtvih besedi,
medtem pa s plaho kretnjo rok objema
svoj edini dvig — zagon strasti,
svojo edino večnost — večnost v krvi.*

ŽRTVENIK

*Milostni mir belih kosti, opranih
sovraštva s toplo vdanostjo solzà,
pepel teles, plamenom darovanih,
raztresen v brazde novega sveta:*

*na vse ista dobrotna luč prši,
vse posvečuje isti žrtvenik:
plitva jamica za kri ljubezni,
večni meandri vere v lepše dni.*

*Zvestim zarezam donavskih oblic
zaupane osebne bolečine;
po sipkem pesku časa pa drse
v srebrno hladno reko zgodovine.*

Mi smo sv. Miklavž

Bolj kot je doba, v katero se zažiramo, problemska, bolj kot nam ekonomija zateguje pasove, raneje se začnemo zavedati različnih praznikov in z vidnimi znaki oznanjati njihov prihod. Nič čudnega ni torej, če se je Trst, ki se še pred nekaj leti ni spomnil božiča tja do sredine decembra, letos že okrasil z utripajočimi raznobarnimi žarnicami, plastično srebrnino in živopisanimi balončki, čeprav nam koledar odšteva šele zadnje dni novembra.

Iz zasvojujoče kište, ki ji pravimo televizor, vsak dan intenzivneje natepavamo reklame, ki nas oblegajo po naših otrocih s punčkami, ki kotalkajo, hodijo, govorijo, lulajo in prirejajo modne revije; z vesoljskimi pošastmi, s puškami, ki so kot »ta prave« in s traktorji in bagerji, ki znajo tudi streljati in uničevati... Ko bi bila jaz sv. Miklavž, bi že resno začela razmišljati, kje naj si uredim hangar za vse igrače, ki jih bo treba razdeliti; od sindikatov bi zahtevala, da mi izposlušajo vsaj trodnevni god, kajti v nasprotnem bi začela s kako obliko protesta... recimo s stavko.

Pa vendar sv. Miklavž tega ne more storiti, mogoče zato, ker ga tako močno vežejo spomini na lastno otroštvo... ko je bilo še vse polno pričakovanja, čeprav še ni bilo potrebno posebno skladišče za nakopičena darila. Ko je še bil o njem obvezen prosti spis v šolah, kot je bil obvezen tisti o božični noči brezdomca.

Sedaj se ti lahko zgodi, kakor se je meni, da te desetletnik vpraša, čeprav pričakuje obdarovanje, kdaj bo

Slovenska
družina
ima
na mizi
mladiko

sv. Miklavž in ko mu nočeš odgovoriti, češ: »Boš vsaj to vedel!«, ti iz svojega spomina izbrska 25. december. Vprašuješ se, kdo je zato kriv: dom? šola? veroučni učitelj?

V vrtincu te neresene uganke in pritiskajočega ritma reklam: kupi, kupi... te zavede in se tudi sam nič več ne sprašuješ, kaj je sv. Miklavž, kaj naj pomeni, je prav, da ti v naročje natrese vse po vrsti brez vsakršnega pogoja?

Še pisati ti ni treba! Danes sv. Miklavž obvlada tudi telepatijo: ti pomisliš, on prinese. Nič kaj posebne pridnosti ni potrebno, priprav, odrekanja ali žrtvic, kakor smo jim včasih rekli, kot na dlani je, da sv. Miklavž »mora« prinesiti darilo in to ne vsakršno, ravno tisto in točno določeno (ki je navadno tudi najdražje, ker je najnovejša potrošniška domisljica).

Kje je tisti svetel očak, v vencu si vobelih las in brade s tremi jabolki v roki in zlato zakrivljeno palico, nosilec pričakovanja, strahu, upanja, ži-

vega nemira in radostne nespečnosti, ki na pol dremav čaka, da bodo vsi otroci zaspali, preden potihoma stopi v hišo, da bi odložil svoje dobrote? Ali ga spoznamo še v lažnih podobah, ki z ekrana ponujajo v dar alkoholne pijače, ure in dragocenosti? Ali ga še posreduje izmaličena podoba raznih dedkov mrazov, božičkov in podobnega?

Kaj je še vzgojnega v našem, današnjem Miklavžu? Ali nihče ne pogoša več doslednosti v vzgoji, zaradi katere te je sv. Miklavž obdaroval, če si bil priden, prinesel pa ti je le premog in šibo, če nisi ubogal? Zakaj včasih le govorimo: »Boš videl, da ti Miklavž ne bo ničesar prinesel!«, nato pa naredimo drugače. Ali ne bo truje tem nedoslednostim kanček potrošniškega konformizma, zaradi katerega je tako težko odstopiti od vedenjske linije vseh ostalih. Konformistično se še naprej zaletavamo v ponujeno nam blago, v vrsti nergamo, ker moramo čakati (vse trgovine so namreč kljub krizi že prenapolnjene s kupci).

Kje je torej sv. Miklavž?

Mi smo sv. Miklavž — kakršni bomo mi, takšen bo on. Če bo dosleden, bo tudi vzgojno učinkovit in ne le sredstvo za večjo potrošniško slo. Če bomo mi dosledni, bo tudi sv. Miklavž vzgojen.

In če bo v nas kanček duhovnosti, vedrine in iskanja smisla stvari, bo tudi sv. Miklavž postal bolj poduhovljen, globok, veder in smiseln.... v brk vsem nasilnim reklamam, ki vsak dan bolj puhlijo našo osebnost.

Hodnik številka tri

■||| stran 117

V jedilnici sedi z žlico v roki že nekaj ur — še od zajtrka — najmlajša spalna srajca. Toda nima moči za grizljaj. Kot bi okamenela. Kot bi ji nevidna sila uklenila duha in mišice, da se ne morejo zganiti na nobeno prigovarjanje. Včasih oka-

meni pri umivanju zob, včasih sredi preoblečenja, včasih pa gladko deklamira Gregorčiča. Potem spet okameni.

Pacientka, ki ne ve, zakaj joče, pa odhaja s hodnika številka tri in zapušča spalne srajce v copatah. V pisanem krilu se vrača v življenje in sama ne ve, zakaj joče...

IZPOSOJENO ZA TE NOVEMBRSKE DNI...

Na praznik vseh svetih so na Žalah v Ljubljani s kratko, a pomenljivo slovesnostjo, na kateri se je zbralo preko dvesto ljudi, počastili spomin tistih, »ki so brez pravice do javnega spomina, ter žrtev stalinizma in naših zmot«, kot je pisalo na štirih črnih trakovih velikega venca z zelenjem in rdečimi nageljni. O tej spravi slovesnosti in počastitvi spomina vseh tisočev, ki jih »z molkom pozabe odel je poraz«, sta pisala ljubljansko Delo in Družina, iz katere povzemamo besede, ki jih je na slovesnosti izrekla »pisateljica, kulturna delavka, publicistka«:

»Ko smo pred leti nekateri začeli govoriti in pisati o narodni spravi in obelisku, si najbrž z mano vred nihče ni mogel predstavljati, da bomo relativno hitro prišli do tega, ko se prvič lahko spomnimo — in to javno spomnimo! žrtev revolucije, žrtev boljševizma. Oblast bi lahko to srečanje prepovedala, pa ga ni. Mogoče je to znak, da tudi ona počasi razumeva, kaj je to pieteta do mrtvih, kaj je to nacionalna tragedija, kaj je to sprava s smrtjo, sprava z zgodovino, kaj je to narodna sprava. Ker nimamo dostopa do grobov in do grobišč, smo se nekateri nekdanji borci in kulturni delavci domenili, da naredimo takšen shod (provizorij). Ne glede na to, ali bo še kdaj kdo vabil na to srečanje prvega novembra, sem prepričana, da se bodo od zdaj naprej ta srečanja dogajala sama in spontano, zakaj na simbolni ravni je nocoj, s tem trenutkom, sprava z mrtvimi narejena. Naj jim bo lahka zemlja!«

DRUŽINA št. 44, 13. november 1988

6. julij 1973

V Strunjanu me je pred desetimi dnevi zalotilo deževje. Čital sem grške klasike. Ponovno me je pretresla usoda Antigone. Pretresla me je dvakrat: prvič zato, ker je morala umreti zaradi svoje človečnosti; drugič zato, ker je še vedno sodobna. Kaj vse se je spremenilo v teh 4500 letih, odkar je Sofokles napisal to svojo mojstrovino. Fantastičen napredek v znanosti in tehniki. In vendar se v pojmovanju velikih

vrednot človeka, v pojmovanju ljubezni in sovrastva, v odnosih med dogmatsko doktrino in človeško toplino ni nič spremenilo. Zakaj? Zato, ker je človek še vedno samo najbolj inteligentna in kulturna žival. 4500 let! Mi pa hočemo spremeniti ta naš Balkan od kongresa do kongresa, od pisma do pisma, od 21. do 29. seje nekega foruma, ki se slučajno imenuje predsedstvo ali CK!!! Otroške igre dnevne politike; strumne parade konformizma; strmoglavljenje enih, plezanje kvišku drugih; boj za oblast! Slava tebi, Antigona, imela si srečo, ne samo zato, ker si umrla za veliko stvar, za človekovo svobodo in zaradi ljubezni, ampak tudi zato ker si umrla na odru, mnogi so te videli, še te gledajo in vedo zate. Koliko jih je že izginilo in koliko jih še bo, koliko jih je omahnilo, strohnelo, izkrvavelo in jih še bo — za iste cilje iz istih razlogov — ne da bi sploh kdo vedel zanje? Odšli so, neznani v neznanu! In vendar je treba ohraniti upanje in nadaljevati boj: nadaljevati ga brez tistega — do končne zmage; torej samo (enostavno in preprosto, brez patetike in poze) nadaljevati...

Stane Kavčič

Dnevnik in spomini, Lj. 1988, str. 108

ANTIGONA

Četrty julij zori pšenico v migljavici njiv, pred daljnim obrisom skrivnostnega Roga. Tri žive barve od jutra utripljejo vrh droga, neviden zvočnik sadovnjake je zalil.

Čuj: Kreon belolasi, ljubljene heroj, spet tisočem grmi v srce odprto, v sito kri. Koračnice, pozdravi, himne... deklamatorji budijo zgodovino: »Gozd in gora, poj!«

Ob oleandru nepremična, nema,

[s črno ruto čez oči

Antigona: predse strmi, polblazna od štetja let, od misli: »Polineik, ne boš nikoli otež?«
In nova jagoda med prsti ji zdrsi.

Vinko Beličič:

Pesem je spomin, Trst 1988

MOJE SLOVENSTVO

ZNANEC mi pravi, da je smešno, ker razlagam ljudem, da sem Slovenka, ko vendar vsi vedo, da sem Jugoslovanka. Baje se temu ne morem izogniti...

Njemu in drugim bi rada razložila svoje razloge.

Čutim globljo pripadnost slovenskemu narodu kot Jugoslovanom. Prvo je zame *n a r o d n o s t*, drugo pa *l e d r ž a v l j a n s k a s k u p n o s t*, pa še *t a z a m e l e b i v š a*. Če bi rekla, da sem Jugoslovanka, bi se odključila od Slovencev v Avstriji, Italiji, Madžarski... Kot Slovence nas veže poreklo, kultura, jezik, vera, skupno ozemlje..., medtem ko veže Jugoslovane samo diktatura trenutne politične ureditve. Iz Jugoslavije smo pobegnili, kot Slovenci pa smo se spet združili v slovenskih skupnostih po vsem svetu.

Slavni politični pisci takole pišejo o narodnosti:

Herder: Narodnost je naravna pripadnost skupini ljudi.

Rousseau: Da lahko vlada volja ljudi, morajo ljudje v neodvisni družbi imeti isto kulturo.

Whigs: Ljudje, ki si sami vladajo, si ponavadi dobro vladajo.

Aflaq: Narodnost je bratovščina ljudi, ki so rasli in trpeli skupaj.

Mill: Le kaj naj bo narodu dovoljeno, če si ne sme zbirati lastne voditelje?

Kedourie sicer piše proti narodnosti kot nujni politični enoti, vendar trdi, da je skupen jezik in želja po neodvisnosti osnova za politično pripadnost.

Renan pravi: Narodnost je vsakodnevni plebiscit.

Woodrow Wilson: Če bi se narodne in državne meje ujemale, bi se lahko izognili svetovni vojni.

Avstralske aborigene pogosto kritizirajo, da so v resnici bolj beli kot črni, vendar oni trdijo, da je Aborigen vsak, ki se čuti Aborigena in ga oni smatrajo za svojega.

Vem, da bi včasih bilo manj naporno in bolj praktično, da bi se predstavila enostavno kot Jugoslovanka. Jugoslaviji menda narodnosti samo škodijo. Tudi za naš avstralski multikulturizem pravijo, da razbija avstralsko skupnost v narodnostne skupine — pa se Slovenci vseeno radi srečujemo v Slovenskih domovih.

Moj glavni razlog pa je zadeva s Koroško. Slovenstvo na zamejskem Koroškem je živo in odporno, saj se je ohranilo skozi stoletja avstrijskega političnega pritiska. Moj znanec me je kritiziral, ker sem napisala, da se nekateri Slovenci držijo Avstrije zaradi ekonomskih razlogov. Trdi, da je to krivično, kajti Slovenci v Avstriji nimajo izbire. Res je, da trenutno nimajo izbire. Vendar me zanima: če bi koroški Slovenci spet imeli možnost plebiscita, kam bi se hoteli priključiti: Avstriji ali Jugoslaviji? A osebno sem prepričana, da bi se večina njih odločila in priključila Sloveniji, če bi ta kot demokratična samostojna država obstajala.

Narodnost je moralno upravičena in zgodovinsko pogojena, narodnostni duh presega politične meje in ustanove. Nemški pisec *Jahn* pravi: Najbolj svet trenutek v zgodovini ljudi je tisti, ko se ljudje prebudijo iz podzavesti in se oprimejo narodnosti z veseljem in ljubeznijo, v praznovanju svojega novega rojstva.

Smith pa trdi, da je narodnost večna borba, vse dokler narod ne postane država.

Zamejska koroška Slovenija mi je posebno blizu, zato me je prizadelo tole, kar sem zasledila v avstralskih političnih učbenikih celo na več mestih: Na svetu imamo sicer okrog 135 neodvisnih držav, od katerih pa jih je samo 14 narodnostno čistih, brez manjšin.

In k tem štirinajstim brez narodnostnih manjšin je vključena na prvem mestu — Avstrija.

Kaj so Slovenci v Avstriji zgubili celo status manjšine?

Je še smešno, da razlagam — tem priznanim učbenikom navkljub, da je Slovenija razdeljena med Avstrijo, Jugoslavijo, Italijo, Madžarsko...?

Trdim in še bom trdila, da je severni del Slovenije v Avstriji, oziroma da je južni del Avstrije slovenski.

Naj za konec dodam še to: Nekateri pravijo, da je slovenski narod premajhen, da bi se upiral večjim sosedom. Res: če bomo prav s to neumestno trditvijo mirno stali ob strani, nas bodo zmogli tako zmanjšati, da bomo nepomembni. A tega bomo krivi — sami.

Avstralske »Misli«, maj 1988

ni, delno tudi poitalijančeni obliki, marsikje v slovenskem prostoru: *Kerševan* (ZSSP Dravograd, LJ, MB, Idrija, GO, Sežana), *Krševan* (ZSSP LJ, Postojna, GO, Idrija), *Kerševani* (ZSSP Metlika), *Kerševan* (SPZM Sovodnje ob Soči; TS; tu za fašizma poitalijančili v *Chersovani*), *Kerševani* (SPZM GO, Števerjan), *Kersovan* (TS; tu za fašizma poitalijančili v *Chersovani*), *Kersovani* (TS), *Kersovany* (v TS za fašizma poitalijančili v *Chersovani*, povsod PIZZAGALLI, 240), *Chersovan* (TS), *Chersovani* (SPZM Krmin; TS, Milje). Le enkrat berem patronimično priimkovno obliko *Chersovanich* (SPZM UD).

V krajevnem imenoslovju ime ni izpričano.

Clara

Latinsko žensko ime *Clara* se pojavlja že v prvih stoletjih po Kristusu, pred Kristusom pa se pojavlja že moško ime *Clarus*. Obe imeni sta v zvezi z latinskim pridevnikom *clarus*, ki pomeni »svetel«: najprej v zvezi z glasom (*clara vox* »svetel, razločen, visok glas«), potem v zvezi z vidom (*clara lux* »svetla luč«, *clarum coelum* »svetlo, svetlikajoče se nebo«), končno v prenesenem pomenu (*vir clarus* »znamenit mož«). Osebo ime je bržkone tolmačiti v smislu »znamenit«. Cerkev praznuje 12. avgusta sv. Klaro asiško, ustanoviteljico Klaris, in časti še 17. avgusta sv. Klaro, devico v Montefalcu, 10. februarja blaženo Klaro iz Riminija, 17. aprila blaženo Claro Gambacorta iz Pise, 18. avgusta blaženo Klaro sv. Križa in 23. novembra blaženo Klaro iz Mantove (TAGLIAVINI I,271 in II,360).

To žensko ime je odsotno v srednjeveških virih razen v samem Trstu, kjer se pojavlja od 14. stoletja v obliki *Clara*: v enem primeru je videti, da so ga nosile tudi Slovenke: 1364 lat. gen. *Clare fil(ie) Ivani Cuchernich* (CAP CARE I, c.35r.). Pač pa ga najdemo v metronimičnem priimku s formantom *-ič* *Klarič* (ZSSP CE, MB, Ilirska Bistrica), *Claric* (SPZM Staranzano, TS), *Clarich* (SPZM TS, Milje, Dolina in PIZZAGALLI 131 ob poitalijančeni obliki *Clari*: toda na Tržaškem je prišlo do ozmoze med slovenskim priimkom *Klarič* s Krasa in hrv. priimkom *Klarič* iz Istre!). Kljub pomanjkljivi dokumentaciji (PIZZAGALLI O) domnevam, da je treba tu omenjati še poitalijančeno priimkovno obliko *Clarici* (TS, Devin-Nabrežina).

Hagionim ni prisoten v slovenskem krajevnem imenoslovju razen v imenu zaselka *Kláriči* pri Brestovici na Krasu (ATLAS 158/B2).

Clemens

Clemens ponavlja latinski pridevnik *clemens* »naklonjen«, je bil neredek *cognomen* v starem Rimu, priljubljeno ime pa je postalo za krščanstva: nosilo ga je kar 17 papežev. Cerkev praznuje 21. novembra sv. Klementa, rimskega mučenca, ter 23. novembra sv. Klementa I. papeža, in časti še 23. januarja sv. Klementa, škofa in mučenca v Ankari, 15. marca sv. Klementa Marijo Hofbauerja na Dunaju, 10. septembra sv. Klementa mučenca in 14. novembra sv. Klementa, škofa v Metzu (TAGLIAVINI I,398).

»Ob osamljen in takorekoč nerazložljiv patrocinijski zadev nemo pri prazupnji sv. Klementa na Rodinah, prednici radovljiške prazupnije, ki smo jo morali datirati v čas po sredi 10. stoletja. Gre za papeža Klementa I., po legendi mučenega na Krimu ob Črnem morju, katerega truplo naj bi solunska brata Konstantin in Metod takrat, ko sta bila pozvana od papeža na zagovor svojih idej, prinesla s seboj v Rim...« (HÖFLER 53).

V poznem srednjem veku najdemo pisane imenske oblike za ta hagionim: 1308-10 *filia Clementis diaconi* (CAP R, c.1r 2x, 7r., 8r., 21r.)... *quondam domini Clementis* (prav tam c.13v., 43v., 60v.) in zaradi točne ponovitve te imenske oblike pri istem človeku sklepamo, da imamo opravek s tergestinsko (ali italijansko) imensko obliko *Clement*; isto velja seveda tudi v primeru 1357 *a Clemento Ade* (CAP QD c.1r., 20r.), 1360 *per mortem Clemens Ade* (CAP CERE I, c.18r. idr.), čeprav nam dajejo misliti napačne oblike latinske sklanjatve, da je ime delalo pisarjem preglativice. Ko naletimo na oblike 1368 *uxor Climen* (CAP CERE I, c.51r.), *filie quondam Climen* (prav tam, c.58r.), dat. *Cleme(n)to Claviče* (v ni gotov, prav tam, c.56v.), *Clemento Claviče* (v ni gotov, prav tam, c.58v.), 1404 *unius Climen de Reina* (CAP CERE III, c.24v.) in še in še v dvojnem ablativu *de Climento*, *de Clemento*, dobimo potrdilo, da so ime nosili v Trstu tudi Slovenci: v tem primeru srečamo najpogostnejše imensko obliko *z* in v osnovi (zakaj? bizantinski vpliv? narečni pojav?), a tudi morda *z e*.

Da so oblike z osnovnim *i* slovenske, nam potrjuje pogostna apokopirana hipokoristična oblika s formantom *-šē*, ki jo srečamo začenši z letom 1374 *uxoris Clinxe* (CAP CERE I, c.79v.), 1399 *filii magistri Climse marangoni* (CAP CERE II, c.39r., 39v.), 1426-1449 *iachomo de chlimse*, *ser Jaco de Clinse*, in še *Climse*, *Climpse*, pri kateri ne breme nikoli osnovnega *e*.

Razen v Trstu beremo v tem času po slovenskem Zahodu same imenske oblike z osnovnim *e*: v Kosovih Urbarjih beremo velikokrat *Clemen*, *Clement*, *Clemennt*, *Clemens*, edina izjema je 1377 *Climent*, kmet v Koritnici (KOS I, 67). Tudi izvedene imenske oblike: 1499 *Clementin*, kmet v Cerknici (KOS II,262) in priimkovne oblike nosijo izključno *e* v osnovi: 1498 *Jury Clemenacz*, *Clemenucz*, kmet v Postojni (KOS II,223), 1523 *Juri Lukau Clemennczicz*, župan v Orehovljah (KOS II,158), *Mochor Clemennzitsch*, župan v Grgarju (KOS II,186), 1499 *Clementschičz*, kajzar v Lokavcu (KOS II,257), morda tudi 1460 *Klembenschalk* (*Klemenšak?), kmet v Potočah (KOS II,201).

Priimek *Klemens* (ZSSP Dravograd) ponavlja ime v učeni ali rajši v tuji, nemški obliki; slovenska imenska oblika *Klemen* (ZSSP vsa Slovenija; KOŠTIÁL 563 Koroška; TS, tu za fašizma poitalijančili v *Clementi*, PIZZAGALLI 141), *Clemen* (TS), *Klemn* (ZSSP LJ), morda tudi *Kleman* (na Tržaškem za fašizma poitalijančili v *Clemente*, PIZZAGALLI 141), namreč ne pozna končnega latinskega *-s*, medtem ko pri vzhodni obliki *Klement* (ZSSP MS, LJ, MB) in morda tudi *Klemento* (ZSSP PT) moramo spet iskati tuj izvir. Pač pa se na skrajnem Zahodu priimkovna oblika glasi sprva *Clement*: 1765 *Clement de Oseach Resiae*, 1779 *Clement nuncupatus Momoz* (negotovo branje, morda *Monroz*?) *de Oseacco Resiae* (LML), danes *Clemente* z epicentrom v Reziji, zelo razširjen po Furlaniji, kjer je le v majhni meri rezijanskega izvira, medtem ko predstavlja v glavnem endemičen furlanski priimek, a tudi v Sloveniji (ZSSP KR, LJ, Tolmin), *Klemente* (ZSSP LJ, Idrija, Tolmin).

Sledijo priimkovne oblike z manjšalnim/patronimičnim formantom *-(e)c*: *Klemenec* (KOŠTIÁL 563 Notranjska), *Klemenc* (ZSSP vsa Slovenija; na Tržaškem za fašizma poitalijančili v *Clementi*, PIZZAGALLI 141), *Clemen* (ZSSP LJ; na Tržaškem poitalijančili v *Clementi*, PIZZAGALLI 132), *Klemnc* (ZSSP LJ); zelo redek je patronimični priimek na *-ič* iz prvinskega imena: *Klemenič* (ZSSP Tolmin), medtem ko je najštevilnejši predstavnik v ti skupini patronimični priimek iz manjšalne oblike Klemenec: *Klemenčič* (ZSSP vsa Slovenija), *Klementschičsch* (ZSSP Kočevje), *Clemencich*, *Klemencich*, *Klemencic* (na Tržaškem za fašizma poitalijančili v *Clementi*, PIZZAGALLI 131, 201, 141, 240), *Cle-*

mençig (SPZM Špeter, UD in okolica), *Clemencigh* (SPZM Barnas); morda je iz slednje oblike nastalo kot aferetični hipokoristik ime/priimek 1413-1420 *Menziz*, *Menciç di Gialian* (Corgnali, Frammento di un Rotolo di famiglie civildalesi, ...). Med ostalimi priimki iz našega hagonima je nekoliko pogosten že navedeni hipokoristik *Klemše* (ZSSP MB, Gornji Grad, GO; SPZM Sovodnje ob Soči; BREZNIK 262 Ustje, Šmarje pri Komnu), *Klemse* (TS), *Klemsche* (ZSSP MB); ostali priimki so izolirani na posamezne kraje: *Klemenak* (ZSSP Gornji Grad), *Klemenjak* (ZSSP Dravograd), *Klemenček* in *Klemenšak* (ZSSP MB), *Klemenšek* (ZSSP LJ, Gornji Grad). Pri imenskih oblikah z osnovnim i smo v zadregi, ker se za njimi lahko skrivajo različni izvir: poleg imenskih oblik, ki smo jih srečali v Trstu v srednjem veku in so videti polnopravno slovenske, si pri patronimičnem priimku *Klimic*, *Climich* (TS, slednja oblika za fašizma poitalijančili in *Climi*) lahko vprašujemo, ali ima kako zvezo s srednjeveškimi tržaškimi imeni, ali ni rajši v zvezi s češkim priimkom *Klima*, ki je razširjen tudi v Jugoslaviji in na Tržaškem. Končno najdemo, pa čeprav v majhnih količinah, priimkovne oblike z osnovnim i tudi druge v slovenskem prostoru: *Kliment* (ZSSP LJ), *Klimek* (ZSSP Radovljica), *Klimeš* (ZSSP Šmarje) in *Klimesch* (SPZM Tržič), *Klimanek* (ZSSP LJ): dovolj gradiva pač za novo raziskavo o morebitni konkurenci osnov *Klemen* : *Klimen* v slovenskem prostoru.

Veliko lažje je ugotoviti vpliv madžarske imenske oblike *Kelemen* v priimkovnih oblikah s slovenskega Vzhoda: *Kelem* (ZSSP Dolnja Lendava), *Kelemen* (ZSSP MS), *Kelemina* (ZSSP O, navajam le priimek slavnega slovenskega anglista), *Klemina* (ZSSP PT, LJ), *Kelemenič* (ZSSP PT) in morda *Kelenc* (ZSSP Štajerska, LJ).

Vse kaže, da nosi eno samo naselje ime po našem svetniku: *Klemenčevo* nad Kamnikom (ATLAS 85/B3); siceršnje krajevno imenoslovje spet dokazuje, kako razvejena je prisotnost češčenja tega svetnika pri Slovencih. Začnimo pri dveh gorskih imenih: *Klemenka* je ime neznanemu vrhu pri Lokvi (ATLAS 179/B2), v Karavankah pa je imenitnejša *Klemenčja peč* (ATLAS 60/A2), nedaleč od katere so raztresena še imena zaselkov *Klemenčja žaga*, *Klemenšek* (prav tam) in *Klemenškova planina* ob Logarski dolini (ATLAS 60/A3). Običajna zmešnjava se začne pri primerjavi virov: kje neki je kraj Sv. *Klemen* na Kranjskem, ki ga omenja KOŠTIÁL 563, ko v ATLASU ni najti nobenega kraja s tem imenom? Zaselki, ki jih ATLAS omenja kot *Klemen*, so številni, šest v celoti, na Koroškem, Štajerskem, pri Hottavljah, Laškem in Dolskem (ATLAS 15/A3, 36/B1 napačno v imeniku, pravilno na karti 36/A2, 41/B1, 103/B3, 112/A2, 128/A1); ob prvem *Klemenu* je na istem poljcu (ATLAS 15/A3) še *Klemče*, druge pa še *Klemenc* pri Misljini (ATLAS 64/B2), *Klemenček* pri Jesenicah (ATLAS 55/A3), *Klemenčev Breg* v Prekmurju (ATLAS 7/B2), *Klemenčič* pri Selnici in drugi pri Jesenicah (ATLAS 17/B2, 54/B2), *Klemenjak* v Avstriji nedaleč od državne meje pri Sp. Podlazu (Unterpudlach) na desnem bregu Drave (ATLAS 11/A3) in *Klemše* pri Mozirju (ATLAS 88/A1-2). Kaj pa *Klemšeti* v Zaloščah na Vipavskem? ATLAS jih je prezrl, pač pa jih izpričuje KLS I.

Columbanus, Calamannus, Colomannus

Poznolatinsko ime *Columbanus*, iz *columbus* »golob«, je nosil veliki irski svetnik *Columan*, opat samostana v Bobbiu in škof, ki je umrl leta 615 in ga Cerkev praznuje 21.

novembra. Vse kaže, da so se iz latinskega imena razvile anglosaške imenske oblike *Colman*, *Coleman*, *Colaman*, germanske imenske oblike *Cholman*, *Colman*, *Kolman* in madžarska imenska oblika *Kálmán*; cerkev praznuje 18. februarja sv. Colmana, angleškega škofa, 7. aprila sv. Colmana, irskega škofa, 8. julija sv. Colomanna, mučenca v Würzburgu, 13. oktobra avstrijskega mučenca sv. Colmana, umrlega leta 1012, in 16. oktobra irskega škofa sv. Colmanna (TAGLIAVINI I,349).

Sv. Koloman je bil do 1663 avstrijski deželni patron. Na Avstrijskem in Južnem Bavarskem je več kapel in cerkva posvečenih temu svetniku. V ljudstvu je bila ohranjena vera, da Kolomanov blagoslov napravi človeka neranljivega. Iz tega praznoverja je nastala knjiga *Kolomanov žegen*, ki je bila pri nas prvič tiskana leta 1740, zadnjič pa v Ljubljani leta 1923 (LETO SVETNIKOV IV,101).

Latinsko ime ni prodrlo v slovenske kraje, pač pa se je udomačilo v italijanski Istri. ATLAS ga navaja brez svetniškega pridevka v slovenski obliki *Kolumban* za naselje v miljskih hribih na južni strani državne meje (194 A/1) in prezre italijansko imensko obliko *San Colombano*. LETO SVETNIKOV pa prezre, da je češčenje sv. Kolomana prodrlo iz Avstrije tudi v severno Slovenijo, o čemer priča ime zaselkov Sv. *Kolman* pri Sevnici (ATLAS 133 A/1) in *Št. Kolman* (St. Kollmann) na Koroškem; iz svetniškega imena ali rajši iz izpeljanih priimkovnih oblik poznamo še imena zaselkov *Kalman* na desnem bregu Save vzhodno od Ljubljane (ATLAS 128/A1), *Kolman* petkrat na severnem Štajerskem (ATLAS 38/A1 in A2, 39/B3, 45/A1, 134/A2), *Kolmanič* in *Kolmaničeva Graba* v Prekmurju (ATLAS 20/B1, 7/A3).

Pri priimkovnih oblikah, ki ponavljajo naše svetniško ime ali so iz njega izpeljane, bomo z lahkoto spoznali madžarski izvir, ko se v prvem zlogu pojavlja a, avstrijski izvir, ko beremo v prvem zlogu o; hagonim ponavljajo priimkovne oblike *Kalman* (ZSSP Prekmurje, Litija), pogostna *Kolman* (ZSSP Štajerska, LJ, NM, Gorenjska, Gorica), *Kolmann* (ZSSP Litija); s patronimičnim formantom -ič imamo obliki *Kalmanič* (ZSSP MB) in *Kolmanič* (ZSSP Štajerska), z dvojnim patronimičnim formantom -čič: *Kolmančič* (ZSSP PT, MB) in *Kolmačič* (ZSSP PT), s formantom -ko še *Kolmanko* in *Kolmanko* (ZSSP MS).

Priimkovne oblike v zapisu *Kollman* (SPZM GO), *Kollmann* (SPZM GO; TS; PIZZAGALLI 243 ob poitalijančeni obliki *Colmani*) ter *Kolman*, poitalijančen za fašizma na Tržaškem v *Colmani* (PIZZAGALLI 141) so, razen morda zadnje, naravnost iz nemščine.

Conradus

V srednjeveški latinščini predstavlja pisna oblika *Conradus* ali *Chonradus* prilagoditev davnega nemškega imena *Chunrat*, *Chonrad*, *Kuonrad* in ime se je širilo po vsi Evropi predvsem zaradi popularnosti nemških cesarjev tega imena. Nemško osebno ime je sestavljeno s pridevnikom *kuoni* »pogumen« in samostalnikom *rad*, *rat* »svet« in sicer v obeh pomenih: »nasvet, načrt« in »posvet, zbor«; ime pomeni torej »človeka drznih nasvetov« ali »človeka, ki se v zboru obnaša drzno«. Cerkev praznuje 30. septembra blaženega Konrada iz Zähringena, cistercijanca in kardinala rimske Cerkve, umrlega leta 1227, 19. februarja sv. Corrada Confalonierija puščavnika, 19. aprila kardinala sv. Konrada Milianija, 21. aprila sv. Konrada iz Parzhama, kapucina na Bavarskem, 2. maja blaženega Konrada iz Sel-

denbüren v Švici, 1. junija sv. Konrada iz Pfullingena, trierskega nadškofa, in 26. novembra sv. Konrada, škofa v Konstanci (TAGLIAVINI I,329).

Ime se pojavlja v slovenskem prostoru v XIII. stoletju bodisi v latinski obliki: ok. 1200 *Chunradus*, posestnik v Preserjah pri Gorici (KOS II,107), ok. 1240 *Chvonradus*, kmet na Bili (= Resiutta, KOS II,298,299), *Cvonradus*, magister v Branici (KOS II,302), 1377 *Conradus*, kmet v Stržišču (KOS I,82), ok. 1300 *Conradus*, sin pokojnega magistra Jakoba, mlinar ob Nadiži (KOS II,281), 1393 *Conradus* in *Zemeaglis* (v Žumaji, CASTELLO 126, 163); bodisi v živi obliki: 1365 in 1398 *Chunrad* (KOS GOR 6), ok. 1370 *Kunrat der schreyber*, oče Johannesa iz Fojane, in *Kunrat*, *Veyniczen sun* (KOS II,115), 1377 *Chuorat*, kmet v Idrskem (KOS I,64), 1494 *Conrad*, kmet v Žirjah (KOS II,217), 1498 *Conrad*, kmet v Brezjah (KOS II,229).

Ime je že v srednjem veku izpričano kot priimek: v slovenski obliki z izgubo nosnika, kakršno izpričuje navedena oblika *Chuorat* iz leta 1377, v Trstu 1354 *Ivanus Corat* (BM), 1357 gen. *Ivani Quorat* (CAP CERE I,c.7v.) in odsej še mnogokrat v XIV. in XV. stoletju v zapisih *Cuorath*, *Cuorat*, *Chuorat*; drugje po slovenskem prostoru 1498 *Gorse Cunrad*, kmet v Matenji vasi (KOS II,231), *Konrad* (ZSSP Gorenjska, Štajerska), *Konrat*, *Kondrad*, *Kondrat* (ZSSP MB), pri čemer moramo upoštevati možnost, da so nekatere teh oblik naravnost iz nemščine, in morda še *Korat* (ZSSP Dravograd, Slovenj Gradec, MB), *Korath* (ZSSP KR, Litija), z rezervo *Kurat* (ZSSP KR, LJ, GO).

Iz cele imenske oblike so s formanti sestavljene predvsem patronimične priimkovne oblike. S formantom -ič: 1494 *Caspar Kunradisch*, *Kunratisch*, *des Kunratenn sun*, kmet v Orehovljah (KOS II,208), pri čemer pisec pokaže, da se zaveda pomena slovenskega patronimičnega priimka; z dvojnimi formantom -čič: 1494 *Ibann Conraczicz*, kmet v Žirjah (KOS II,220); končno imamo opravek še s formantom -in romanskega porekla: 1499 *Koradin*, kmet v Planini (KOS II,254), *Paul Koradin*, kmet v Brjah (KOS II,258), *Koradin* (ZSSP GO).

Zelo številne so hipokoristične oblike, ki so podomačile slovenskim ušesom tuje ime: po apokopi se ohranja prvi zlog *Kon-* ali *Kun-* in ta zlog doživlja dalje, ko pade naglas na formant, nove spremembe, reducira se v *Ken-* in po popolni redukciji osnovni samoglasnik lahko onemi: *Kn-*. Tako nastale imenske oz. priimkovne oblike so kar se dá razvejene. Apokopiran hipokoristik s formantom -(e)c izpričujejo že srednjeveški viri: med leti 1277 in 1305 je večkrat omenjen goriški hišni posestnik *Chunradus Chölbil*, *Chunz Cölbilinus*, *Conzo Colbilino de Goricia* (KOS GOR 6), pozneje 1324 *Contius praetor gener Zenegoy de mercato Gorizie*, 1361 *Chunz Sincz*, hišni posestnik v Gorici (prav tam); če je koncentracija tega imena v Gorici visoka, ni ime redko niti drugje; v Trstu ga srečamo že 1308 *Domenico nipote di mastro Cuncio suddiacono*, 1316 *Domenico diacono nipote del fu mastro Concio scolastico*, 1325 *domus, que fuerunt Conradi dicti Cunç clerici sub Monticulo in contrata Cavane* (MARSICH), 1404 gen. *fily quondam Conç Valis hospitis* (sina rajnega Konca iz Doline, gosta v mestu, kar pomeni, da ni bil Konc tržaški meščan; CAP CERE III c.28v.); 1494 *Tscherne Kunitz*, zakupnik mitnice v Brestovici (KOS II,211), 1499 *Schimecz Kunecz*, kmet v Mančah (KOS II,256), 1523 *Michel Connecz* v župi Lokavcu (KOS II,183); *Konc* (ZSSP Litija, Gorenjska, Logatec, Slovenj Gradec), *Kunc* (ZSSP Gorenjska, Logatec, Štajerska, Črnomelj, LJ, Idrija, Tolmin), *Konec* (ZSSP Štajerska, Tolmin), *Konic* (ZSSP GO), *Konjc* (ZSSP Sežana), *Conz* (SPZM UD), *Konič* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, LJ, GO), *Konč* (ZSSP

Tolmin), *Kunič* (ZSSP Črnomelj, Brežice, LJ), *Kunilo* (ZSSP LJ) in nekaj priimkov, ki so jih na Tržaškem za fašizma poitalijančili: *Coniz*, *Konic* in z rezervo *Konjec*, poitalijančeni v *Coni*, *Cavallini* in *Cinni* (PIZZAGALLI 203,244). Iz tega imena je nastal patronimični priimek s formantom -ič: prej omenjeni 1494 *Tscherne Kunitz* je zapisan v istem dokumentu tudi kot *Tscherne Kuntschickh* iz Brestovice, kmet v Selu (KOS II,210), *Končič* (ZSSP Dravograd, Litija, Sežana), *Kunčič* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, Novo mesto, Il. Bistrica).

Hipokoristik *Konc/Kunc* se je razširil tudi s formantom -è: ok. 1400 *Connse*, kmet v Stari vasi (KOS II,200), *Kunce* (ZSSP MB).

Pri redki priimkovni obliki *Koncina* (ZSSP Krško) je morda hipokoristik *Konc* sestavljen s formantom -ina, a ne moremo izključiti interference z imenom *Cantius* ali *Cantianus*. Isto velja seveda za priimkovno obliko s furlanskim formantom -ut: *Koncut* (ZSSP LJ, GO). Toda kakor hitro dodamo priimkovno obliko *Končina* (ZSSP Litija, KR, Krško, LJ, GO), se stvari zapletajo, zakaj *Koncina* je očitno pisna varianta slednje in v tem primeru lahko pristopijo k razlagi še druge možnosti: pri vseh priimkovnih oblikah z osnovo *Konč-* sem namreč v zadregi in jih tu navajam z rezervo: *Končan*, *Končar*, *Konček*, *Končnik*, *Kunčnik* (ZSSP Štajerska in le nekatere oblike redkeje še v LJ, Sežani, KR, Idriji, Radovljici) lahko skrivajo pisane interference.

Morda se je ohranil tudi nesestavljeni apokopirani hipokoristik *Kon/Kun*, za katerega ne razpolagamo s starimi zapisi, v priimkih *Kon* (ZSSP Dravograd), *Kun* (ZSSP Slovenj Gradec, LJ, MB), vendar so tudi v tem primeru možne interference. Pač pa se je iz tega hipokoristika razvilo še več drugih imenskih oblik poleg številnih, že navedenih, sestavljenih s formantom -(e)c. Za njim srečamo pogostoma tudi formant -è: *Kune* (ZSSP Slovenj Gradec), *Kenè* (ZSSP Brežice), *Kenè* (BREZNIK 262 Pišeče), *Kne* (ZSSP KR, LJ, MB); in s formantom -ěj: *Kunej* (ZSSP Gorenjska, Logatec, Štajerska, Idrija, Ilirska Bistrica).

Poleg že omenjene priimkovne oblike *Kunčič* lahko sprejmemo v to poglavje tudi patronimik *Kunšič* (ZSSP Gorenjska) in po BREZNIKU 262 priimek *Kušej* iz **Kunšej* (ZSSP Litija, Dravograd, LJ), morda istoveten s tržaškim imenom 1316 *a Cusei* (CAP Q, c.13r.).

JAKOPIN KONG 11 opozarja nadalje na priimkovne oblike, ki so nastale iz sinkopirane osnove *Kond-* z variantami v vokalu (*e*, *u*) in v sklepnem soglasniku, ki ga lahko zamenja *t*: *Konda* (ZSSP Dolenjska, LJ), *Kenda* (ZSSP vsa Slovenija; SPZM Goriška, Krmin; TS; tu tudi → *Chenda*, prim. PIZZAGALLI 140), *Kondrič* (ZSSP PT, MB, NM, LJ), *Kundih* (ZSSP 0), *Konte* (ZSSP Dolenjska, LJ), *Kontelj* (ZSSP LJ, Primorska; PIZZAGALLI 141 → *Contelli*), *Kontič* (ZSSP 0; PIZZAGALLI 141 ima na Tržaškem *Kontic* → *Conti*), *Kontrec* (ZSSP 0). Poleg teh priimkovnih oblik, ki jih JAKOPIN KONG 11 naniza, ker spadajo med one, ki razpolagajo z določeno frekvenco, moramo dodati še redkeše *Kondila* (ZSSP MS), *Kondo* (ZSSP Črnomelj), *Kundič* in *Kendič* (ZSSP LJ), *Kontel* (ZSSP Postojna), *Kontelli* → *Contelli* (PIZZAGALLI 141), morda še *Kuntu* → *Conti* (PIZZAGALLI 142).

V to skupino gotovo ne spada priimek *Kont* (enkrat v TS), *Cont* (Benečija), ta spada namreč med priimke, ki so nastali po imenih za visoke dostojanstvenike in so si jih Slovenci zaslužili, ko so služili tem dostojanstvenikom (Kralj, Cesar, Papež, Podreka ← Patriarha idr.).

Zelo verjetno se ime Konrad skriva še za drugimi današnjimi priimkovnimi oblikami; iz previdnosti se pa bom ustavil tu.

Pri krajevnem imenoslovju so stvari še bolj zapletene, ker je pri njih interferenca osnove *kônc*, praslovansko *konĭci* »Ende, Hinterteil«, po naše »konec, zadnji del«, še verjetnejša kakor pri osebnih imenih. Ta interferenca je najverjetnejša pri imenskem tipu *Konc*, ime naselja pri Laškem (ATLAS 112/B3) in zaselka pri Ravnah (ATLAS 63/A2): posebno v primeru zaselka bi dal prednost priimku pred apelativom in to že iz statističnih razlogov. Če je že v tem primeru previdnost neobhodno potrebna, je bolje, da preskočim vse iz antroponima *Konc* ali iz apelativa *kôn(e)c* izvedene imenske oblike, ki jih nikakor ni malo, in da navedem le imena zaselkov, ki so istovetna s priimki: *Kun*, zaselek pri Mislinji (ATLAS 64/A2), *Kunc*, zaselek pri Dravogradu (ATLAS 37/A1), *Kunci*, zaselek pri Rovtahu (ATLAS 144/B1), *Kunej*, dva zaselka pri Mislinji in pri Krškem (ATLAS 64/B1, 155/B1), *Kunejev grad* (ATLAS 19/B2), zaselek pri Gornji Radgoni. Za vse druge imenske oblike, ki jih tu zamolčim, naj navedem samo primer iz Bezlajevih Slovenskih vodnih imen: *Končev Potok* (SVI II, 277; a čemu spet Potok z veliko začetnico?), ki ga slovenski etimolog izvaja iz antroponima **Konĭci*, a za tem doda: »ni gotovo«. Prav rad mu verjamem.

Cosmas

Cerkev praznuje 27. septembra mučeništvo svetih bratov Kozma in Damijana: čas, ko se je to zgodilo, je negotov, legende so v več plasteh prekrile resnično jedro, tako da pozna hagiografija kar tri pare mučencev istih imen in sicer po enega v Aziji, v Rimu in v Arabiji. Legenda pripiše svetnikoma moč čudežnih zdravnikov in v nji se ohranjajo ostanki poganskega češčenja Eskulapija. Češčenje Kozma in Damijana se je naglo širilo bodisi pri vzhodni bodisi pri zahodni Cerkvi.

Latinsko ime *Cosmas* ponavlja grško *Kosmās*, ki je v zvezi s samostalnikom *kósmion* »okras«, s pridevnikom *kósmios* »skromen, zmeren, urejen« in glagolom *kosméo* »urejati«.

Cerkev časti še 2. januarja sv. (?) Kozma tvmaturga, konstantinopelskega patriarha, 5. februarja blaženega misionarja patra Kozma, mučenca v Nagasakiju v XVI. stoletju, 20. marca sv. Kozma mučenca, 18. aprila sv. Kozma, škofa v Kalkedoniji, 2. septembra sv. Kozma, eremita v Benetkah, 10. septembra sv. Kozma, škofa na Siciliji, in 14. oktobra sv. Kozma, škofa v Palestini (TAGLIAVINI I, 325).

Po čudežni ozdravitvi, ki naj bi jo z molitvijo dosegla sv. Kozma in Damijan, naj bi cesar Karin začel verovati in naj bi s posebnim ediktom za vso državo ustavil preganjanje kristianov, ki ga je sprožil njegov brat Numerijan (BRATOŽ 194, op. 198).

Ime se skoraj ne pojavlja na slovenskem Zahodu in zato dvomim, da smemo na tem mestu obravnavati sicer redke priimke 1499 *Gerse Kusman*, 1523 *Michel Khusman*, 1498 *Steffan Kusmanschitz* (KOS II, 263, 194, 244). V srednjem veku je v Trstu ime *Cosma*, *Cusma* izpričano po redkoma in v nobenem primeru ne moremo ugotoviti jezikovne pripadnosti nosilca. Pač pa se ime pojavlja v priimkovnih oblikah, ki jih izpričuje slovenski Vzhod: samo ime se ponavlja v priimkovnih oblikah *Kozma* (ZSSP Dolnja Lendava), pogostnejši *Kuzma* (ZSSP Štajerska, Črnomelj), *Küzma* (ZSSP Dolnja Lendava, MS), z madžarsko izreko *Kuzmo* (ZSSP Dolnja Lendava); s pripono *-ič* dobimo patronimik *Kuzmič* (ZSSP Štajerska, LJ), *Küzmič* (ZSSP MS, Liti-

ja), *Küzemics* (KOŠTIÁL 628, Madžarska, kar velja za današnje Prekmurje in tudi za slovenske kraje onkraj današnje državne meje); morda smemo prištevati v skupino priimkov, izvedenih iz našega hagianima, še nekatere, vendar jih bom iz previdnosti zamolčal, saj so nevarnosti križanja z drugimi osnovami precejšnje.

V krajevnem imenoslovju je zaselek *Sv. Kozma in Damijan* pri Šentjerneju (ATLAS 172/A1), *Kuzma* je ime naselju v Prekmurju (ATLAS 7/B1), prav tam so še zaselki *Küzmičev Breg*, *Küzmin Breg* in *Kuzmov Breg* (ATLAS 7/B3, 8/B1, 22/A2).

Cunigundis

To je polatinjena imenska oblika ženskega germanškega osebnega imena *Kunigund*, ki ga ni povsem lahko razlagati. Cerkev praznuje 3. marca sv. Kunigundo, devico in cesarico, umrlo leta 1039, in časti še 16. aprila sv. Kunigundo potujočo devico, 6. marca pa še sv. Kunico ali Kunigundo iz Andehsa (TAGLIAVINI I, 65).

LETO SVETNIKOV (I, 608-611) se o nji razpiše: rojena je bila ok. 980 v luksemburški grofovski družini, ok. 1000 se je poročila z bavarskim vojvodo Henrikom, ki je 1002 postal nemški kralj, 1014 cesar, umrla naj bi bila 1033 ali 1039? Imeni Henrika in Kunigunde »sta povezani z našo zgodovino z dvema darilnima listinama«, ki zadevata Strazišče »v kranjski pokrajini« in blejski grad. Niti besede ne privoščijo Kanalski dolini, ki sta jo Henrik in Kunigunda podelila v doto Bamberški škofiji (gl. p.g. Achatius na str. 6). O češčenju te svetnice na Slovenskem omenja LETO SVETNIKOV tri župnije na Štajerskem: Sv. Kunigundo v konjiški dekaniji ter Gornjo Sv. Kungoto v mariborski in Spodnjo Sv. Kungoto v jareninski dekaniji; ob njih omenja še devet cerkva, v ljubljanski škofiji podružnico v župniji lhanu ter na Bledu oltar, medtem ko o češčenju te svetnice ni sledu na Primorskem.

Krajevno imenoslovje izpričuje eno samo *Sv. Kunigundo*, zaselek pri Galiciji na Štajerskem (ATLAS 90/B2). Mnogo češče je uporabljena slovenska ljudska imenska oblika *Kungota*: *Gornja Sv. Kungota* iz LETA SVETNIKOV se v ATLASU (16/B3) imenuje *Zgornja Kungota*, naselje severno od Maribora (kaj nista dve vidni razliki v poimenovanju zadosten razlog za jezo avtoritativnih ljubljanskih slavistov?), medtem ko je *Spodnja Sv. Kungota* iz LETA SVETNIKOV v ATLASU (42/A1) zgubila le svetniški pridevek: to je ime zaselka pri Pesnici. Še dve *Kungoti* sta doma v ATLASU: naselje *Kungota pri Ptuj* pri Kidirčevem (ATLAS 69/A2) in zaselek *Kungota* v Slov. Goricah (ATLAS 71/B1).

Tudi imenska oblika *Kunica*, ki jo TAGLIAVINI izvaja iz Kunigund, je prisotna na slovenskih tleh in sicer je to gorsko ime severozahodno od Plešišč v Karnajski dolini (ATLAS 98/A1).

V nobeni od teh imenskih oblik ni naše svetniško ime prisotno na Primorskem v Kosovih Urbarjih in v virih s skrajnega Zahoda, srečamo ga pa le v obliki *Cuniča* kar petkrat med leti 1308 in 1341 v tržaških srednjeveških virih (CAP R 1308-10 a *Černeč Cuniče* c. 39v. in 59v., a *Marse Cuniče* c. 59v., MARSICH 1325 *domus Cuniče fornare et filiorum que est in Posterla... in contrata Castelli*, PARENTIN 1341 *Detmaro del fu Bertosio de Cuniča*): v večini primerov gre zagotovo za Slovenke. Verjetno nimamo v tem primeru opraviti z zoantroponimom (živalskim imenom), kakor sem že kje domneval in zapisal, verjetneje imamo opraviti z drugotno obliko našega hagianima.

Tretji koroški dnevi na Primorskem

Že tretjič so bili koroški kulturni delavci v gosteh pri Slovencih v Italiji. Tokrat se je to že tradicionalno srečanje odvijalo v dneh od 8. do 16. oktobra. Pripravile pa so ga Krščanska kulturna zveza iz Celovca, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice, Slovenska prosveta iz Trsta in društvo Studenci iz Benečije. Oglejmo si nekoliko поблиže spored, ki so ga Korošci pripravili v tem kulturnem tednu.

Teden so začeli z najkvalitetnejšim in vsebinsko pomembnim nastopom, ki ga je pripravil Mešani pevski zbor Rož iz Št. Jakoba v Rožu. Zbor, ki ga vodi Lajko Milisavljevič, je v režiji Marjana Stickerja izvedel spored pesmi zatiranih narodov, s katerim je spomladi nastopil v Cankarjevem domu v Ljubljani. Nastopili so v Trstu, v dvorani pri Salezijancih, v soboto, 8. oktobra. Isti spored pa so ponovili naslednji dan v Kulturnem domu v Gorici.

V ponedeljek, 10. oktobra, so v Peterlinovi dvorani v Trstu odprli slikarsko razstavo Rudija Benetika, katerega je predstavil prof. Janko Zerzer. Isti večer so v istih prostorih predstavili še Zgodovino koroških Slovencev. Knjigo je predstavil soavtor dr. Andrej Moritsch z dunajske univerze.

V četrtek, 13. oktobra, je bila v mali dvorani Katoliškega doma diskusija s

Slikar Rudi Benetik v Peterlinovi dvorani v Trstu.

pričevanji na temo Koroški Slovenci v času nacizma. Pričevali so dekan Kristo Srienc iz Šmihela, dipl. trg. Janko Urank iz Celovca in Marija Olip iz Sel. Diskusijo je vodil podpredsednik KKZ Lovro Kaselj.

V soboto in nedeljo, 15. in 16. oktobra, je na raznih krajih nastopila lutkovna skupina KPD Šmihel z igro Jane Kolarič »Festival ropotulj, zvoncev in kuhinjskih loncev«. Z igro so gostovali v osnovni šoli v Gorici, Štandrežu, Šte-

verjanu, Doberdobu, Mačkoljah in Bazovici.

V Finžgarjevem domu na Opčinah in v telovadnici Katoliškega doma v Gorici je ista dva dni nastopil ansambel Drava iz Borovelj. Tretje koroške dneve so zaključili z nastopoma v Kanalski dolini ter v Gorenjem Tarbiju Plazniška dekleta iz Št. Lipša pod vodstvom Irene Brežjak, družina Lipusch iz Šmihela ter ansambel Trio Libuče.

V okviru kulturnega tedna, ki so ga pripravile koroške organizacije Slovencem v Italiji, je bilo v soboto, 8. oktobra, tudi srečanje z dobro obiskano tiskovno konferenco, ki sta jo priredila Narodni svet koroških Slovencev in Slovenska skupnost, da bi slovensko in italijansko javnost v Italiji seznanila s problemi slovenske manjšine na Koroškem.

ZBOROVANJE V LJUBLJANI

Sredi Ljubljane v snegu se je 21. novembra zbrala velika množica, ki je zahtevala pravico za štiri obsojence na vojaškem procesu v Ljubljani, suverenost in svobodne volitve za Slovenijo, referendum o ustavnih spremembah. Nastopil je tudi obsojeni Janez Janša. Predsednik Odbora za varstvo človekovih pravic Igor Bavčar pa je med drugim izjavil, da imajo prireditelji jasne odgovore za prihodnost, brez sovraštva in sektaštva.

Pričevalci v mali dvorani Katoliškega doma v Gorici (od leve): moderator Lovro Kaselj, Marija Olip, dekan Kristo Srienc in dipl. trg. Janko Urank.

Spomenik Goršetu

Tik pred Vsemi svetimi so odkrili v Svečah na Koroškem ob navzočnosti pomembnih osebnosti s Koroške in Slovenije nagrobni spomenik kiparju Francetu Goršetu, rojaku, ki je našel na Koroškem svoj zadnji dom. Spomenik, delo kiparja in Goršetovega učenca Draga TRŠARJA, upodablja po besedah umetnika »Goršetovo osebnost in njegove prijatelje, ki so bili vedno okoli njega. Korenine so jim bile odsekane in so jih drugje spet dobili.« Na podstavku je Tršar upodobil šopek rož v slovenskih barvah. Spomenik je pripravilo Slovensko prosvetno društvo »Kočna« iz Sveč, prispevali pa sta Kulturna skupnost in Zveza kulturnih organizacij Slovenije. KS je zastopal na odkritju spomenika predsednik Sergij Pelhan, ZKOS pa njen podpredsednik Jože Osterman, v imenu obeh pa je spregovoril kulturni minister Slovenije Vladimir Kavčič, ki se je zahvalil umetniku Goršetu za njegovo življenjsko delo, ki je bilo sad Goršetovega nenehnega iskanja, potovanja Ahasvera, ki je iskal resnico in prepoval svet.

UMRL DUHOVNIK IN PESNIK KUCHLING

Po desetletni bolezni je 1. oktobra umrl koroški duhovnik Anton Kuchling, ki je bil kar 40 let župnik v Bistrici na Zilji. Star je bil 85 let. Pred 15 leti je svoje religiozne in norodno čuteče pesmi povezal v zbirko Drava, povej, kje dom je moj.

Mednarodno povezovanje manjšin

Deželni svetovalec Slovenske skupnosti Bojan Brezigar je v zadnjem obdobju nastopil na mednarodnem kongresu o rabi manjšinskih jezikov v javni upravi v San Sebastianu v Španiji. Obiskal je tudi slovenske izseljence v Švici.

Deželni tajnik SSK Ivo Jevnikar je bil imenovan v delovno skupino Evropskega urada za manj razširjene jezike, ki se ukvarja z manjšinami in radiom ter televizijo. Prva seja je bila v Bruslju.

Goriški občinski odbornik prof. Andrej Bratuž, ki pri SSK skrbi za stike z manjšinskimi političnimi silami, se je med drugim udeležil zasedanja Svobodne evropske zveze v Strassburgu.

Predstavniki Mladinske sekcije SSK Peter Rustja, ki je podpredsednik Mladine evropskih narodnostnih skupnosti (bivše Mladinske komisije FUENS) se je udeležil občnega zbora Federalistične unije evropskih narodnostnih skupnosti v Antwerpnu.

Društvo slovenskih izobražencev v novi sezoni

V ponedeljek, 3. oktobra, je DSI začelo svojo letošnjo sezono s spominom na stoletnico rojstva pisatelja Stanka Majcna. O njem je predaval dramaturg Goran Schmidt iz Ljubljane. Naslednji ponedeljek, 10. oktobra, so v okviru Tretjih koroških dnevov na Primorskem odprli v Peterlinovi dvorani razstavo slikarja Rudija Benetika, ki ga je predstavil prof. Janko Zerzer. Isti večer je prof. Andrej Moritsch z dunajske univerze predstavil knjigo »Zgodovina koroških Slovencev«. V ponedeljek, 17. oktobra, je bil gost društva ugledni slovenski akademik dr. Anton Trstenjak. Predaval ja na temo »Ali je naš čas izziv mla-

dim, ali so mladi izziv času?« V ponedeljek, 24. oktobra, so v Peterlinovi dvorani odprli slikarsko razstavo Marka Rupnika. Odprtju je sledil zanimiv in bogat razgovor z umetnikom. Zadnji ponedeljek v oktobru je izpolnil igralec Aleš Valič z recitalom Prešernovih poezij z naslovom »Prosto srce«. Vsi večeri so bili dobro obiskani, kar pomeni, da so nenadomestljiva priložnost za družabna srečanja in kulturno bogatitev.

AŽBETOVA ŠOLA

V Narodni galeriji v Ljubljani so 15. novembra odprli veliko razstavo Pota k moderni in Ažbetova šola v Münchnu.

Peterlinova dvorana med predstavitvijo Beličičeve antološke zbirke »Pesem je spomin«.

SLOVENSKI KULTURNI KLUB

O začetku delovanja SKK in o občnem zboru smo poročali v prejšnji številki Rasti. Tokrat zabeležimo nekaj podatkov za kroniko. V soboto, 1. oktobra, so si klubovci ogledali film »Missing«. V tednu, ki je sledil, pa so sodelovali pri organizaciji 3. koroških dnevov. V soboto, 15. oktobra, so se preselili v Finžgarjev dom, kjer so imeli v gosteh ansambel Drava iz Borovelj. Naslednjo soboto, 22. oktobra, je o zadnjih olimpijskih igrah v Seulu predaval (z diapozitivi) časnikar Saša Rudolf. Zadnjo soboto v oktobru pa sta Peter Močnik in Marko Kandut podala nekaj utrinkov s potovanja po ameriškem zahodu.

70 LET SHS

Sedemdesetletnice ločitve Slovencev od Avstrije in ustanovitve Države Slovencev, Hrvatov in Srbov se je Slovenska matica v Ljubljani spomnila 27. oktobra z okroglo mizo. Na njej so nastopili zgodovinarji Bogdan Krizman iz Zagreba, Janko Pleterski iz Ljubljane, Momčilo Zečević iz Beograda in Walter Lukan z Dunaja.

V Mariboru pa je bila 19. novembra slovesnost ob 70-letnici bojev za severno mejo.

Glede obeh zgodovinskih dogodkov prihaja v Sloveniji do novih vrednotenj, ki se rešujejo ideoloških omalovaževanj.

BAZILIKA BREZJE

Papež Janez Pavel Drugi je romarski cerkvi Marije Pomagaj na Brezjah podelil častni naslov bazilike. V Sloveniji je tako zdaj na matičnem ozemlju šest bazilik. Med njimi je Sveta Gora pri Gorici.

5. KNJIGA DR. VRŠAJA

Dr. Egidij Vršaj, ki je bil letos upokojen kot časnikar na Radiu Trst A, je izdal novo, že peto strokovno ekonomsko knjigo v italijanščini, in sicer o novem svetovnem gospodarskem redu in izzivu, ki ga prinaša evropska integracija z letom 1992.

PASTORALNI OBČNI ZBOR

V Ljubljani je bilo 22. oktobra sklepno zasedanje Pastoralnega občnega zbora ljubljanske nadškofije. Odobrenih je bilo kakih 80 predlogov in 13 smernic za prenovo in rast Cerkve v osrednji Sloveniji. Aprila prihodnjega leta se bo začel podoben škofijski zbor v Mariboru.

Dva nova sedeža v Devinu

V Devinu so v prvi polovici novembra predali namenu kar dva nova društvena sedeža. »Bridarjevo hišo« je občina obnovila in namenila krajevnemu sosvetu ter domačim društvom, nek-

danji cvetličnjak ob vrtcu pa je za dolgo dobo prepustila zboroma Fantje izpod Grmade in Dekliški zbor Devin. S prostovoljnim delom se je podrtja spremenila v uporaben in lep sedež.

Nastop Fantov izpod Grmade in dekliškega zbora Devin pod vodstvom Iva Kralja.

Zanimiv napis na banderu Bratovščine sv. Cirila in Metoda pri Sv. Jakobu v Trstu

V prostorih ŠENTJAKOBSKEGA KULTURNEGA DRUŠTVA se hrani bandero Bratovščine sv. Cirila in Metoda. »Zastavo« so izdelale učiteljice in učenke Ciril-Methodove šole pri Sv. Jakobu leta 1900. Ob restavriranju bandera so letos poleti našli na notranji strani podobe sv. Cirila in Metoda — na drugi strani pa krasi bandero podoba Matere božje — napis, ki ga v izvirniku, z dovoljenjem ŠKD, prvič objavljamo:

*Zastava je bila izdelana l 1900.
delale so jo deklice na slovenski
dekliški šoli družbe sv. Cirila i
Metoda, pod nadzorstvom šolske ustie
Mr. Fidelija Berlan.
Božar Katica i Krescenc Jelisi.*

Slovensko dobrodelno društvo

Na proslavi SDD je nastopil mladinski pevski zbor »Milan Pertot« iz Barkovelj

Slovensko dobrodelno društvo je 11. novembra praznovalo v Kulturnem domu v Trstu svojo štiridesetletnico. Slavnostni govor je imel predsednik

prof. Ivan Artač. Ob tej priložnosti so prireditelji podelili priznanja zaslužnim sodelavcem. Izšla je tudi dokumentarna brošura.

POUK NA KOROŠKEM

V tem šolskem letu je na Koroškem deležnih pouka slovenščine skupno 2178 šolarjev in dijakov (lani 2192). Do porasta pa je prišlo na dvojezičnih osnovnih šolah. Teh je skupno 64, medtem ko na 18 osnovnih šolah, ki tudi še spadajo na dvojezično ozemlje, ni bilo prijav. Skupno je bilo prijavljenih 1160 učencev (lani 1139).

Na glavnih šolah je 280 prijavljenih za dvojezični pouk (lani 313).

Na slovenski gimnaziji v Celovcu je 435 dijakov (lani 439).

Na nemških srednjih in višjih šolah obiskuje slovenščino kot alternativni ali prosti predmet še 234 dijakov (lani 224).

Končno je na strokovni šoli v Šentrupertu 69 gojenk (lani 77).

JUBILEJNA CECILIJANKA

Pevska revija Zveze slovenske katoliške prosvete v Gorici je s koncertom 21 zborov 19. in 20. novembra v deželnem Avditoriju v Gorici praznovala 30. izvedbo. Njen pobudnik je bil glasbenik in duhovnik prof. Mirko Filej, ki je skoraj istočasno dal s prijatelji pobudo tudi za samo Zvezo.

40 LET ZBORA GALLUS

Zbor Gallus je v Argentini praznoval 40-letnico dela. Nastal je torej takoj po naselitvi politične emigracije in že od začetka ga je vodil dr. Julij Savelli. Zadnje čase ga je prevzela njegova hči Anka.

»ŽRTVAM STALINIZMA IN ČLOVEŠKIH ZMOT«

Tako je pisalo na simboličnem vengu, ki ga je kakih 200 ljudi položilo 1. novembra v Ljubljani pri prehodu iz starih Žal na nove. Kulturni delavci, nekdanji borci, nekateri duhovniki in mladi so se tako spomnili tistih, ki so ostali brez pravice do zaznamovanih grobov: pobitih protikomunističnih vrnjencev, žrtev povojnih procesov in Golega otoka. Časopisi v Sloveniji so o tem precej vidno poročali.

KONGRES V MENDOZI

V Mendosi v Argentini je bil 5. in 6. novembra osmi kongres Zveze slovenskih izseljencev iz Furlanije-Juljske krajine. Razpravljali so o vlogi te organizacije pri rasti celotne slovenske narodnostne skupnosti v Italiji.

PLEČNIK V BENETKAH

Predsednik deželnega odbora Veneta Bernini in predsednik slovenske vlade Šinigoj sta 12. novembra odprla v Benetkah razstavo o arhitektu Jožetu Plečniku, ki je bila tik pred tem na ogled v Milanu. Na razpolago je bogat katalog v italijanščini.

80 LET HRANILNICE V DOBERDOBU

Doberdobska hranilnica je svojo 80-letnico proslavila s slovesnostjo in z objavo več kot 500 strani debele knjige Doberdob včeraj in danes, ki jo je uredil časniki Marko Waltritsch.

HVALEŽNICA

Tržaški škof msgr. Bellomi je 13. novembra daroval v stolnici sv. Justa že tradicionalno mašo hvaležnico za slovenske vernike v škofiji. Pridigo je posvetil predvsem pomenu ljudskega misijona, ki bo v postnem času zajel vso škofijo.

PRIREDITEV V PARIZU

23. oktobra je bila v Slovenskem domu v Parizu prireditev z molitvijo za Slovenijo in kulturnim večerom, ki je bil uglasen na težke trenutke v matici. Nastopil je tudi tržaški pesnik Aleksij Pregarc. Udeležencev je bilo okoli 300.

IZKLJUČENI SLOVENC

Ob oblikovanju novega odbora na tržaški občini in pokrajini je bila Slovenska skupnost izključena iz izvršnih organov, ki se sicer sklicujejo na vladno večinsko formulo, ki na deželni ravni in v Gorici vključuje tudi slovensko stranko.

Ker socialisti junija niso več izvolili slovenskih zastopnikov na tržaški občini in pokrajini (kot tudi na goriški pokrajini ne), slovenski komunisti pa so tako in tako v opoziciji, je zdaj prvič po letu 1965 slovenska komponenta povsem izključena iz tržaških uprav, če ne upoštevamo krajših enobarvnih ali komisarskih uprav.

UMRL FRANC GAČNIK

Na Golniku je 19. novembra umrl duhovnik in kulturni delavec Franc Gačnik. Imel je 61 let. Bil je župnik v Stranjah na Gorenjskem. Veliko je ustvaril na glasbenem področju s slovenskimi verskimi popevkami in raznimi glasbenimi skupinami. Rad je prihajal tudi v zamejstvo, kjer je bil cenjen tudi kot razgledan in globok pridigar.

UMRL DR. RAVNIK

V Kaliforniji je oktobra v 90. letu umrl primorski rojak dr. Anton Ravnik. Leta 1928 je kot živinozdravnik objavil pri Goriški Mohorjevi družbi knjigo *Kako zdravimo živino*. Po vojni se je izselil, strokovno delal v Berkeleyu in se udeleževal v slovenski skupnosti v San Franciscu.

50 LET SAZU

V Ljubljani je bila 13. oktobra slovesnost ob 50-letnici ustanovitve Slovenske akademije znanosti in umetnosti in ob skorajšnji 300-letnici Accademie Operosorum. Danes ima SAZU 154 raznovrstnih članov. Za jubilej je izdala osem novih knjig.

Še vedno pa ostajajo v pozabi ime-na članov, ki so bili iz političnih razlogov črtani po vojni.

STANKO MAJCEN

14. oktobra so na nekdanji hiši pisatelja, pesnika in dramatika dr. Stan-ka Majcna odkrili spominsko ploščo ob 100-letnici rojstva. Pred leti je oblast tako slovesnost preprečila.

10. novembra pa je bilo na pobudo Društva slovenskih pisateljev in Slo-venske matice strokovno zasedanje o S. Majcnu v Mariboru. Referate 14 pre-davateljev bodo objavili v posebnem zborniku.

KREK

V Sloveniji se nadaljuje odkrivanje in preučevanje lika in vloge duhovnika in politika dr. Janeza Evangelista Kre-ka. Mohorjeva družba v Celju je napo-vedala ponatis pred vojno izdanih Kre-kovih Izbranih spisov, ki jih je zasedba prekinila, in dovršitev zbirke. Najprej bo izšel zvezek, ki ga je pripravil dr. Vinko Brumen (kasnejši Krekov življenjepisec v Argentini s študijo *Srce v sredini*), a so ga nacisti v tiskarni uničili. Izbrane spise bosta urejala zgodovinar dr. Jan-ko Prunk in teolog dr. Janez Juhant.

Založba Obzorja pa je napovedala monografijo o Kreku izpod peresa ko-roškega zgodovinarja dr. Walterja Lu-kanca z Dunaja.

150 LET REZIJANSKE SKUPINE

Folklorna skupina v Reziji je okto-bra praznovala svojo 150-letnico. Zad-njih 20 let jo vodi Luigi Paletti. Zveza kulturnih organizacij Slovenije ji je po-delila Maroltovo priznanje. V Reziji so se praznično zvrstili koncerti in strokov-ni posveti.

Tisoč podpisov za obsojene

Goste iz Ljubljane je na Deželi sprejel svetovalec SSK Bojan Brezigar.

Mladinska sekcija Slovenske skup-nosti je na tiskovni konferenci v Trstu 22. oktobra izročila Igorju Bavčarju in drugim zastopnikom Odbora za var-stvo človekovih pravic, Zveze sociali-stične mladine Slovenije in tednika Mla-dine nad tisoč podpisov, ki jih je sekci-ja nabrala v zamejstvu kot znamenje

solidarnosti ob sojenju pred vojaškim sodiščem v Ljubljani.

Na njeno pobudo se je 7. oktobra osnoval v Trstu nadstrankarski Odbor za varstvo človekovih pravic — Trst, ki je že nastopil tako glede dogodkov v Sloveniji kot glede zatiranja slovenskih pravic v Italiji.

LANGOBARDI

V Mariboru so izdali slovenski pre-vod (natisnjen ob originalni latinščini) Zgodovine Langobardov Pavla Diako-na. Akademik Bogo Grafenauer je v spremni študiji ostro obračunal s teori-jami, ki utemeljujejo venetski, skandi-navski ali etruščanski izvor Slovencev.

PRVI GORIŠKI NADŠKOF

V Gorici je bil od 6. do 8. oktobra simpozij o prvem goriškem nadškofu Attems. Njegovo dobo in njegov po-men je obdelalo 24 strokovnjakov iz Ita-lije, Jugoslavije, Avstrije in Madžarske.

ZBOR KULTURNIH DELAVCEV

Sredi živahnih razprav o ustavnih spremembah in o obsodbi četverice pred vojaškim sodiščem v Ljubljani je bil v Cankarjevem domu v Ljubljani 16. in 17. novembra drugi zbor slovenskih kulturnih delavcev, na katerem so po-zvali slovensko skupščino, naj globoko razmisli, preden da soglasje ustavnim amandmajem; podprli ustanovitev Slo-venske demokratične zveze razuma; razpravljali o slovenski suverenosti, ljubljanskem procesu, svobodnih voli-tvah, vlogi vojske, mestu vernih in dru-gem. Maja prihodnje leto naj bi na tre-tji zbor izrecno povabili zamejske in zdomske predstavnike.

VOLITVE V ZDA

Na ameriških volitvah 8. novembra sta bila potrjena v predstavniki dom ameriškega kongresa dva demokrata slovenskega rodu iz Ohia in Minneso-te, ni uspel pa priti v senat republikan-ski župan slovenskega rodu iz Clevela-landa.

UMRL MARIJAN OPPELT

V daljni Avstraliji je novembra umrl tržaški izseljenec Marijan Oppelt. Še kot študent je v prvih povojnih letih nav-dušeno delal kot aktivist samostojnega političnega gibanja demokratičnih Slo-vencev v Trstu. Po izselitvi je bil de-ja-ven med Slovenci v Melbournu.

VEBER

V imenu slovenskega filozofa prof. Franceta Vebera so se 12. in 13. novem-bra v slovenski in avstrijski Radgoni drugič zbrali filozofi iz Jugoslavije, Av-strije in še štirih držav.

NAGRADA ARH. POZZETTU

V Palermu so podelili nagrado Par-des tržaškemu univ. prof. Marku Poz-zettu za knjigo o Miramaru, ki jo je ure-dil. Nagrado podelujeta stolica za vrtnarsko umetnost palermske fakulte-te za arhitekturo in Študijsko središče za zgodovino in umetnost vrtov v Pa-lermu.

IZ SLOVENSKE PUBLICISTIKE

KRITIČNI POGLEDI MLADE GENERACIJE

*Nekaj paberkov iz Mladine, ki
kažejo na politično zrelost in pogum
nove generacije.*

1. O SOCIALISTIČNI DEMOKRACIJI

Strah nas je dejstva, da vrh Jugoslavije vidi prihodnost v **socialistični demokraciji**. Beseda »socialistični« sama po sebi že povzroči nekaj emocionalnega gnusa, saj je bila indoktrinacija v preteklih desetletjih usmerjena najprej v »Za domovino, s Titom naprej!«, nato pa v »socialistično samoupravljanje«. Negativne izkušnje (kulturna, ekonomska, socialna in ideološka beda), ki smo jim priča zdaj, pa lahko človek emocionalno kot tudi racionalno razpozna kot rezultat »naprejš« v »socializmu«. Te lastne izkušnje pa dopolnjuje videnje bede v realsocialističnih državah.

2. KAKO IZ KRIZE

Vsi vidijo in tudi priznajo, da je država v razsulu in da je beda tukaj. Tisti, ki vsaj malo misli, ve, da rešitve ni v nikakršni vsezvezni ideologiji (ZK) niti ne v absolutni »jedinstveni« državi (Jugoslaviji);

Razbremenitev države je možna z denacionalizacijo imetja, sprostitev privatne iniciative, prestrukturiranjem uprave. Skratka država naj skupaj s svojo dogmatsko ideologijo odmore.

3. NAS ZAHOD NIČESAR NE UČI?

Medtem ko je zahodni svet že zdavnaj prešel eksistencialne probleme, ko je ekologija v razvitih deželah dobila že močnejšo besedo kot dobiček, ko Evropa odpravlja meje, saj bo na ta način prihranila 1,5 odstotka narodnega dohodka samo zaradi nepotrebnosti kontrole (policijske in carinske), ko delavci na zahodu že zdavnaj nimajo »razrednega sovražnika«, saj zaslužijo desetkrat več kot pri nas, ko je informacija in pamet več vredna kot žamet..., nam naš jugoslovanski vrh ponuja eno državo, en narod in en JUS socializem. To ponuja v vseh možnih oblikah: v ustavnih amandmajih, v novi KZ, sojenju J. B. T. Z., SDK, NBJ državi, ki neprestano sistemsko krade,... Prav ima in bo imel Beograd.

Vsako dejanje, ki samo meri na alternativo v ekonomski in politični osamosvojitvi, bo pa še nadalje kazensko preganjano.

4. NAJ SLOVENIJA PREPLAČUJE JNA?

Namesto čuvaja na Cekinovem gradu (muzej revolucije) bo pridobitve revolucije še vedno čuvala JLA. Kakor bo »dogovorjeno« v Beogradu bomo za vekomaj fiksirali, da bo Slovenija plačala enak delež od narodnega dohodka kot jug (torej na državljana absolutno šestkrat več kot na Kosovem), če pa jug sploh ne bo mogel plačevati, bodo pač plačevali tisti, ki morejo, saj je vojska najbolj vitalna stvar. Vojsko bomo plačevali ne glede na to ali jo, in koliko jo potrebujemo in ali gre vse drugo (šolstvo, zdravstvo) zaradi tega v franže.

5. TAKE USTAVE NE!

Nova ustava bo poskrbela, da bomo jedinstveno združeni v Titovi federativni socialistični demokratični Jugoslaviji. Naslednjih štirideset let bomo slepi (od emocionalnega šoka) razvijali socializem in korakali s pesmijo »Za domovino s Titom naprej« v svetlo bodočnost enakosti.

Take ustave in take Jugoslavije, ne, hvala! Raje vidim tanke pred hišo, vsaj vem, kje sem.

(Mladina, 21. X. 88)

NOVA OZADJA PROCESA V LJUBLJANI

*Nova pričevanja o ozadjih procesa
proti četverici in proti Bogataju
(vojaku na služenju roka v JNA).*

V tem mesecu dni smo skozi pričevanje oseb, ki delajo ali so delale v Službi, ki sodelujejo ali so sodelovale s Službo, katerih identitete pa žal ne moremo razkriti, prišli do nekaterih podatkov, informacij in spoznanj o delu doslej javnosti nepoznane organizacije, za katero je že mogoče zanesljivo trditi, da je bila odločilni moderator primera Bogataj in primera ljubljanske četverice.

Dejstvo je, da je Zveza socialistične mladine Slovenije uvrščena »v evidenco« varnostne službe JLA, da je objekt uporabe njenih metod in sredstev (prisluškovanje, nadzorovanje, infiltracija, špijoniranje).

Danes je že mogoče z veliko mero gotovosti trditi, da varnostna služba JLA ne ščiti pred »sovražnim delovanjem« le enot in ustanov jugoslovanske armade, ampak da v zakulisju posega v oblikovanje političnega življenja v državi. Služba ni servis armade in ne države,

je država sama. Njeno delo je sicer nadzorovano, toda takrat in toliko kot in kolikor to dopušča Služba sama. Morebitne kršitve in zlorabe vseh pravil igre in zakonskih norm, sicer pogoste v vseh političnih sistemih, so Službi dopuščene tudi zaradi tega, ker ji ni določen civilni nadzor. V razmerah, ko obrambnemu oziroma vojnemu ministrstvu načeljuje vojak, ja razumljivo, če so zahteve po oblikovanju parlamentarne komisije, ki naj bi raziskala delovanje tajnih služb, prej razumljene kot napad in nezaupnica sistemu, kot pa poskus korekcije sistemskih anomalij. Tako je tudi mogoče, da Služba poskuša špijonirati in rovariti ne le proti neki politični organizaciji, ampak celo proti tistim, ki bi jim morala v demokratični parlamentarni vladavini polagati račune o svojem delu.

M. Lesjak
(Mladina, 21. X. 88)

JUGOSLOVANSKA EKONOMIJA IN EVROPSKI PROSTOR

Ameriški informativni tednik Time poskuša v najnovejši številki razgrniti jugoslovansko realnost skozi materialne statusne profile treh jugoslovanskih družin: beograjske, kjer oče, mati, dve mladoletni hčeri in stara mama živijo v trisobnem stanovanju z mesečnim dohodkom 100 USD; slovenske, kjer štirčlanska družina živi v zasebni vili na Bledu, njihov letni dohodek pa je 15000 USD; in kosovske, kjer oče, mati in sedem otrok živijo od treh krav in štirih in pol ton lanskega pridelka žita.

Kakor je iz glavnega toka jugoslovanskih aktualnih razmišljanj popolnoma izginila »evropska dimenzija« — predvsem vpetost Jugoslavije v evropski prostor in njegova reakcija na dogajanja v njej —, tako tudi vse manj razmišljamo o kontrastih, kakršne je poiskal ameriški novinar.

Položaj v tem »famoznem evropskem prostoru« pa je tak, da najrevnejše dežele EGS mrzlično iščejo načine in poti, kako se priključiti razvitim državam in tako čim bolj ublažiti šoke, ki bodo nastajali z evropsko integracijo. In bolj ko Evropa razmišlja nadnacionalno, bolj nas domača logika potiska v nacionalne okvire; bolj ko »revnejši« del zahodne Evrope prestrukturira svoje ekonomije in jih pripravlja za soočanje z razvitimi, bolj mi prilagajamo svojo ekonomijo povprečju.

In tako ni samo Evropa vsak dan dlje, pač pa se tudi mi vse bolj oddaljujemo od nje.

Uroš Mahovec
(Teleks, 20. okt. 88)

Milena Merlak - Lev Detela: Kaj je povedala noč

Pri Mohorjevi družbi v Celovcu je izšla leta 1985 pesniška antologija **Kaj je povedala noč**, in sicer v slovenščini, nemščini in angleščini. Avtorja sta zakonca Milena Merlak in Lev Detela. Merlakova se je rodila 1935 v Ljubljani, Detela 1939 v Mariboru, študirala sta leposlovje na ljubljanski univerzi, se izselila 1960 na Dunaj, se poročila, pišeta v slovenščini in nemščini, posredujeta med avstrijsko in jugoslovanskimi literaturami s prevajanjem in kritiki. V knjigi **Kaj je povedala noč** pravi o njunem pisanju: »Njuno leposlovno delo, ki ga moremo označiti kot grozljivo in surrealistično, je izrazito individualistično, vendar pa se dopolnjuje.« Detela je izrazit avantgardistični pesnik in pisatelj, ki se je šolal pri Kafki in eksistencialistih, zato je nerazumljiv in neoprijemljiv z navadnim kritičnim merilom. Žena pa zna zapeti tudi tradicionalne nabožne pesmi (npr. **Zimzelene luči**, Mladika, Trst 1976).

Antologija obsega po 9 pesmi vsakega avtorja. Merlakova je vzela skoraj vse iz zbirke **Sodba od spodaj** (1964). Kaj ji je torej povedala noč? Nič lepega, nič dobrega. Čeprav se o polnoči dvigne do samega meseca »po čarobno palico sanj«, čara samo »črna, mrtva okna«. Dolina je, »mračno pogreznjena vase«. Mesečnica je umrla, ker ni poznala življenja. Popotnik je postal grobar in ljudje hodi po njegovem srcu. Cerkev brez vere in s porušenimi svetimi predmeti je strahotna. Večer siplje pepel v oči, noč pri-

naša v črnih prsih upepeljeno sonce. Gora je sama sebi zadostna, zato ne ljubi nikogar. Med goro in morjem je polje, domovi, a tudi polno nevarnosti. Ded seka ponoči z mersarskim nožem zeljnate glave, ki mu jih meče babica.

Pesmi so mračne, polne obupa nad stanjem v svetu, pesniki se smilijo ljudje, ki jih življenje tako neusmiljeno tepta.

In kaj je povedala noč Levu Deteli? Zvečer nas obiskujejo rdeči meseci, zemlja bo razpadla v 35 mesecev; ponoči letijo krvavi žerjavi; pobesnele opice uničujejo vse in porežejo vratove ljudem pod baldahini. Glava se zvečer loči od telesa in živi svoje življenje; biči režejo na dvoje smisel našega življenja. Debel slon telovadi v cirkusu. Medvedi stojijo pred votlinami in ubijajo svet, vsakdo je v lastno jamo ujet. Namesto devete pesmi je kratka humoreska v prozi **Nosne značilnosti**.

Vse pesmi je vzel Detela iz zbirke **Sladkor in bič**, ki je izšla v Londonu 1969. Pesmi je v angleščino prevedel avstrijsko-ameriški pesnik, dramatik, novelist in prevajalec Herbert Kuhner, za nemščino ni navedeno (sama?). Deset slikic je prispeval slovensko-kanadski arhitekt, slikar in pisatelj Ted Kramolc.

Tako je knjiga tudi po avtorjih svetovna, škoda, da razen slovenskih besed v pesmih ni nič slovenskega sveta, kulture, problematike.

Marija Mislej: Izmik

Tržaška pisateljica Marija Mislej je izdala pred kratkim v samozaložbi v Gorici novo leposlovno knjigo **Izmik**. Do zdaj je izdala že tri samostojne zbirke črtic, in sicer **Blesk** (1978), **Mirijade** (1982) in **Lampare** (1984), eno knjigo je izdala skupaj z Ireno Žerjal — **Morje, ribe, asfalt** (1976) —, eno pa z Ireno Žerjal in Nadjo Švaro — **Burja in kamni** (1987).

V novi knjigi **Izmik** je na 63 straneh 30 črtic, večina obsega le eno stran ali še manj, parne strani pa so bele. Za vsebino je značilen že naslov **Izmik**, kjer pravi: »Izmikam se vsemu in vsem. Drugi te privedejo do tega... Tudi jaz se bojim vsakega ničla, zato se raje umaknem med zeleno travo, kjer lahko nemoteno poslušam petje ptic.« Čeprav pa se je umaknila svetu, ljudem, s tem ni zadovoljna, saj je črtico sklenila z besedami, da je »odprla vsa vrata in vse dvorce izmiku, da ga bo enkrat za vselej konec, konec, konec«.

Zbirka se po vsebini in obliki ne loči od prejšnjih, gre za nekake liste iz dnevnika, na katere izliva čustva in misli svoje občutljive in razbolele duše, saj je prepričana, da vlada vsepovsod »uporno sovraštvo«, da je ljudje ne marajo, človeške besede so svinec, med ljudmi ni pogovora, sluzba jo teži, sama je, drugi pa se zabavajo, sanja o poto-

vanjih po svetu, a nima sredstev, končno pa spozna, da sta za življenje potrebni le dve stvari: »prgišče sanj in topla ljubezen«. Vedno išče »daljne dalje, da bi mi odstranile ves ta preplah in krhkost«. V ta njen razboleli duševni svet butajo odmevi zunanjega življenja, ki ni lepo: uničujejo Kras, na njem »hočejo narediti Kafkov grad«, spominja se med vojno umrle prijateljice, prosi za dekletke, ki se je hotelo ubiti, bolan fant ji daje poguma, nad mestom letajo krokarji in zastirajo svetli dan, pristaniški delavci so v dopolnilnih blagajnah, v več črticah pa se spominja njega, s katerim sta uživala ljubezen v planinskem svetu, a sta se razšla, ker se je preveč spremenil. Čuti pa »ljubezen, novo, še nedotaknjeno, še negibno« in se sprašuje, kakšna bo.

Nekaj črtic je pravih pesmi v prozi, slavospevov, npr. **Moreči sviž**, **Glicinija** in še katera. Izpoved je pogosto obdana z naravo, zdaj planinsko, drugič s kraško, prisoten je Števerjan, Polhov Gradec, Benetke in seveda Trst z okolico. Pisateljica razume, »kako govorijo rože na polju, kako drhti zemlja, kako se čez poletje razdiši naša gmajna«. In tudi to daje sicer pesmistični zbirki nekaj sonca in optimizma, da izpovedi niso tako brezupne in brezizhodne.

Pripovedovanje je realistično, jezik izbran, primere sveže in izvirne, ponekod prehajajo v pravi ekspresionizem.

Fulvio Tomizza na Nemškem

Pred kratkim je v Zvezni Republiki Nemčiji izšla v nemškem prevodu knjiga tržaškega pisatelja Fulvia Tomizze »Zlo prihaja s Severa« (Il male viene dal Nord), obširno zgodovinsko delo o koprskem škofu 16. stoletja Vergeriju.

Da bi približal to svoje delo nemškemu občinstvu in predvsem onim, ki se zanimajo za kulturo onstran Alp, ali bolje rečeno v Italiji, se je avtor ob podpori italijanskega ministrstva za kulturo podal na desetdnevno potovanje po Nemčiji, skoraj bi rekla po Vergerijevih stopinjah.

Osupnila sem, ko sem v tukajšnjem dnevniku zasledila vest, da bo zadnja postaja njegovega potovanja Erlangen. Končno se mi je nudila prilika, da osebno spoznam tega pisatelja, ki ga iz njegovih del, kar sem jih doslej prebrala, zelo cenim, ker tako pristno in živo opisuje naše domače kraje in ljudi, njih občutke in tradicije.

Omenjeno knjigo sem sicer začela brati še istega leta, ko je izšla v izvirniku, a priznati moram, da še vedno nisem prišla do konca. Medtem ko uvodnik avtobiografskega značaja kar sam steče (kot podobna Tomizzova dela), je zgodovinski del nekoliko težje prebavljiv, ko mi pa prav zgodovina ne leži.

Moram pa reči, da je Tomizza na večeru 14. 10. 88 v knjigarni Ex libris s svojim diskretnim, a občutenim branjem dveh odlomkov znal zbuditi radovednost in željo po celoti. Ko bom spet vzela v roke to knjigo, mi bo spomin na njegovo podajanje prav gotovo pomagal premostiti morebitne težave.

Ko smo z možem in hčerko vstopili v knjigarno, smo se takoj zagledali in »spoznali«, skoraj bi rekla zavohali, čeprav smo se prvič srečali. Skoraj da se nam ni bilo treba niti predstaviti, tako nas je prevzel občutek zadoščenja in hvaležnosti ob nepričakovanem stiku z nekom domačim tako daleč od doma. Bilo je kot razodetje.

Prof. Kuon s tukajšnjega instituta za romanistiko ga je dognano predstavil prisotnim kot predstavnika posebne mejne literature, ki se lahko primerja z ono nemškega avtorja Guenterja Grasa. Tudi sam Tomizza je dodal nekaj misli o lastni rasti iz konfliktnega razmerja do slovenskega (hrvaškega) je-

zika in kulture, kot ga je pogojevala predvsem fašistična vzgoja, ali do komunizma v antagonizmu s krščanstvom, vse do mirnega sožitja, ki ga poznanje drugega jezika in kulture le obogati.

Ne prav številno, a zato tem bolj zainteresirano občinstvo je z zanimanjem sledilo izvajanju.

Večer se je končal v bližnji restavraciji, kjer je Fulvio Tomizza lahko pokusil nemške specialitete, mi pa uživali ob njegovi prijetni družbi, ko smo v pogovoru odkrili marsikatega skupnega znanca in prijatelja.

Kot se poredkoma zgodi, je Fulvio Tomizza povsem zadovoljil radovednost, pričakovanje, predstavo o njem, ki se lahko rodi ob branju njegovih del.

Da bi njegova plodnost obrodila še marsikatero novo delo, si želimo vsi njegovi bralci.

Mirella Merku, Erlangen

RAZSTAVE

Slikar Boris Zuljan v Občinski galeriji

Od 28. septembra do 9. oktobra je slikar Zuljan razstavljal v Občinski galeriji v Trstu. Razstava, ki jo je v spremnem listu predstavil likovni kritik Carlo Milic, nosi naslov **Il destino dell'immagine — Usoda podobe**. Naslov sam je izredno pomenljiv, saj gledalca uvaja v pravilno razumevanje razstavljenih del. Na prvi pogled gre za lahko dojemljiva dela, marsikatero ima namreč dovolj figurativnosti v sebi, da ga preprosto beremo kot pripoved. Zuljan je v tem zelo spreten. Že na prejšnjih razstavah — naj omenimo tisto v Tržaški kreditni banki leta '84 ali tisto v Društvu slovenskih izobražencev letošnjo pomlad — nas je očaral njegov smisel za slikanje nekakšnih izsekov iz življenja ali narave ali kraških vasi. V gledalca je znal neposredno vzbuditi vtis, da je ustavil lep trenutek, mu navdihnil nekaj svoje lirčnosti in ga ponudil v razmislek. Pri tem je bil radodaren z barvami, kar je zanj sploh značilno, tako da ga upravičeno imamo za slikarja kolorista.

Pričujoča razstava je po svoje zahtevnejša in na to nas lepo opozarja tu-

di kritik, ki si je izposodil uvodne misli pri profesorju estetike in likovnem poznavalcu Gillu Dorflesu. Ta se sprašuje, kakšno usodo ima podoba od primitivne nedoločene sheme do homogene in organske strukture. Njena moč je v zmožnosti prehajanja na področje umetniškega, ker je podoba sama notranje povezana s procesom oblikovanja in simboliziranja. To ji omogoča, da nam sporoča ves svoj pomenski naboj. Danes, pravi Carlo Milic, sprejemamo celo vrsto vizualnih spodbud, tako da jih doživljamo skoraj površno, tolikšna je moč audiovizualnih sredstev. Zato se je Zuljan odločil, da nam posreduje nekaj več kot zaključeno podobo. Zdi se, kot bi hotel nekako razstaviti sliko v snope barv in svetlobe, ki ustvarjajo vtis, da smo prodrli v bistvo podobe same. Končni rezultat je spoj figure z abstrakcijo njene pojavnosti.

Priča smo tako dvojnemu, a sočasnemu procesu analize in sinteze. Pri tem gre poudariti umetnikovo domišljisko sposobnost, smisel za zelo sproščeno konstruiranje oblik in nagnjenje k živahnim, naravnost sončnim tonom. Nedvomno se je Zuljan dokopal do izvirnega sloga, ki mu omogoča, da je kljub zahtevnosti sleherni slika tudi lepo doživetje za obiskovalca te kakovostne in bogate razstave.

In še eno kvaliteto bi podčrtali pri Zuljanu — umetniku. Gre za sposobnost, da gledalca ponuja v ogled že zaključene podobe, nastale na podlagi iskanja in eksperimentiranja, ki pa je že doseglo zrelost. Gotovo ne more biti naključje, da se je Zuljan tako priljubil ljudem, kajti občinstvo — bolj kot umetnikovo ukvarjanje z umetniškimi procesi iskanja — zahteva izdelanosti in uspešnih dosežkov.

Magda Jevnikar

LITERARNI NATEČAJ

Rokopise
morate poslati
na naslov Mladike
do 31. decembra letos.

AGENCIJA ZA POMIRJENJE ŽIVCEV

SENZACIJA:

ČUK NA ŠTUDIJSKIH DNEH MITJA GORJUPA V RADENCIH

»ČUK, povabljen si na študijske dni Mitje Gorjupa v Radencih. Smrt fašizmu! Društvo slovenskih novinarjev.«

Debata o javnem mnenju na Slovenskem konec leta '88. Da se ČUK na takšno temo ne bi odzval?

»Pri moji duši, da pridem. Svobodo narodu, ampak zares! ČUK.«

Verjemite, na mojem suzukiju me je neslo, ko da grem poslušat Miloševića na 17. sejo. Že sem bil na meji pri Fernetičih z obveznim tovorom kave za jugoslovansko žlahto do 5. kolena. In že sem se spraševal, ali me bo miličnik za okencem sploš spustil čez. Zaštudiral se je namreč v moj pasaport, ko da mora iz njega delati izpit. »Brez skrbi, ni falzificiran!« sem rekel v okence. On pa, vzvišeno: »Ni rečeno, da potnik mora čez, če ima pasaport.« Čakaj, vzvišenost, sem si rekel in mu pod nos pomolil vabilo za v Radence. »Na zborovanje časnikarjev da ste povabljeni?« »V Radence, kakor sem ČUK!« Ko da je zrasel za okencem drug človek. Kaj zrasel, zacvetel! »Pasaport je v redu, tovariš, želim vam srečno pot, vreme boste sicer imeli mrzlo, a lepo...«

Pa še pozdrav z roko ob ščitku kape, ko da sem kakšen inšpektor.

In zdaj sem tu, v teh samoupravnih Radencih, polnih jezenskih barv. Nič kaj dosti ne poslušam govorov in replik. Pač stvari, ki jih znam več ali manj na pamet od '45. Rajši hodim okrog in intervjuvam. Na mrtvo intervjuvam.

Stanovnika, očeta naroda, ujamem, ko hoče k frizerju, da bi si obril tisti srp pod nosom.

»Nikar!« mu rečem. »Kam naj se obesi vsa slovenska žalost, če si brke ostrižete?«

»So vam všeč?«

»Vsaj toliko kot vaše priseganje na pravno državo. Komunizem pa pravna država, dajte no! Kot če bi rekel Radenci in Mexico City! In kakšna revolucionarnost je v tem? Kardelj bi vas za ušesa!«

A že je bil v baru Stane Dolanc in si zvijal eno tistih svojih zadregarskih cigaret.

»Kam gre Jugoslavija, tovariš Dolanc?«

»Ne vem.«

»Eden njenih pilotov, pa ne ve, kam! To je tudi odgovor!«

»Recimo, da Jugoslavija gre naprej z avtomatskim pilotom.«

»Na 17. seji niste odprli ust, tovariš Dolanc. Molčali ste kot riba, da ne rečem kot kit, glede na vašo impozantnost. Mislite, da je bilo molčati junaško?«

»Kdo pa je sploh odprl kljun od vseh tistih, ki nekaj štejejo? Vsa stara garda je molčala kot na duhovnih vajah! Molčal je Sergij Krajgher, molčala je Lidija Šentjunc, molčal je France Popit, molčala je Vida Tomšič, molčal je Mitja Ribičič, čeprav sicer rad govori. Pač previdnost, dragi ČUK. Milošević ni kdorsibodi. Če ne bo nov Tito, bo lahko nov Ranković.«

»Lep fant, se vam ne zdi?«

»Vsekakor fant, da ga moraš upoštevati, če ti je še kaj do stola. Za stolček me je namreč preveč.«

»Iz zlata vsekakor ni bil, tisti vaš kolektivni molk tam doli.«

»Recimo, da je bil iz deviz. No, tamle imaš Jožeta Smoleta, ki ti lahko kaj pove.«

»Veste, tovariš Smole, da mi s svojo dobrohotno plešo in s svojimi rotečimi kretnjami dajete misliti na gorečega kano-nika?«

»Sem predsednik SZDL.«

»Socialistična zveza delovnega ljudstva? Kavni nadomestek za Partijo, pravijo v Ljubljani. In da je čas, da ga nadomestite s pravo kavo. Razpišite že enkrat svobodne volitve!«

»S kakšnimi strankami pa?«

»ČUK bi rekel: 1) stranka vaših 2) stranka kristjanov 3) stranka liberalcev.«

»Tiste kristjane bi bilo treba razcepiti vsaj med desne in leve, med rožmanovce in kocbekovce, sicer bi nas nesli...«

»Tovariš Smole! Samo to vam rečem: če kdaj, je zdaj moment! Utegnete odnesti polovico glasov, če ne dve tretjini. Ko pa bo to narodno navdušenje mimo in slavna četvorica v zaporu in spet stavke in 300% inflacija in običajni socializem, bo prepozno. Takrat bi dobili toliko glasov kot pred Kučanom. Kakšnih 10%. Recimo od udbovcev in miličnikov pa njihovih žena. Ali tudi od njihovih tašč, to je že vprašanje. Pohitite z volitvami zdaj! Se bojite kristjanov? Jaz bi jih na vašem mestu blokiral tako, da bi dal na stranko vaših škofa Grmiča, magari kot neodvisneža...«

A že sem moral loviti za rokav Franceta Šetinca, ki se je bil pravkar vrnil s Kosova.

»Tovariš Šetinc, s kakšnimi občutki se vračate iz nesrečne deželice?«

»Oh, to je bila ena sama srčna muka!«

»Pa ste tam tudi lovili! Ne samo duš Albancev. Tudi zajce in srne, kot sem bral. In strasten lovec da ste. Dajva si roke! Jaz sem namreč polhar! Pri polhih pa me ne zanima samo kožušček, ampak tudi mast. Kaj sem hotel reči: lovska strast se prilaga politiku, kaj?«

»Umaknil se bom iz politike.«

»To se pravi, tovariš Šetinc, da boste imeli časa za lov na pretek. Pridite kaj na Tržaško, kjer sem član lovske družine. Pri nas so se pojavili merjasci, pomislite. Pridita z vašim političnim kolegom Cirilom Zlobcem. On bo pomagal misijonu v Trstu, kakor so razglasili po cerkvah, vi pa boste lovili. On duše, vi pa merjasce. En sam interesni pluralizem na vse strani!«

Med varjetejsko predstavo gospodar dvigne nekega otroka v prvi vrsti in reče:

»In zdaj, gospe in gospodje, privikrat vidim tega otroka in on mene...«

»Da, očka.«

—O—

Kaj je težje, kilogram gosjih peres ali kilogram železa? Metka trdi, da je kilogram železa. Učitelj pojasnjuje, da je kilogram neke snovi vedno kilogram in ni nobene razlike. Vendar Metka vztraja pri svoji trditvi in reče učitelju: »Iz tretjega nadstropja vam bom na glavo vrgla najprej kilogram gosjih peres in nato še kilogram železa. Če bo učinek obakrat enak, se bom pridružila vašemu mnenju.«

—O—

Pijanček, nalit do vrha, se priguga domov in se jecljaje opravičuje svoji strogi ženi: »Bil sem na zabavi, pa smo na koncu volili kralja pijancev.«

»In kdo je prestolonaslednik?« je vprašala kralja njegova jeznorita žena.

—O—

Ko vozi vlak na peron, odpre potnik okno in pljune ven. Pljunek prileti ravno načelniku postaje na kapo. Ta se obrne in reče potniku: »Res ste imeli srečo. Če bi pljunili na peron, bi morali plačati visoko globo.«

Od obrtniških izkušenj v trgovinsko dejavnost

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohišтво
- Pohišтво po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38
Telefon 040/54390

Dom in delavnica:

TRST, Ulica D. Chiesa, 91
Telefon 040/571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!

»Ti si močan kot vol!« reče prijatelj tovarišu.

»Nič čudnega, saj jem samo meso!«

»O to pa že ne drži, jaz jem ogromno rib, pa zato še ne znam plavati.«

—O—

Mladi šejk je gledal skozi stekleno steno v oddelek za novorojenčke. Sestra ga je vprašala: »Kateri novorojenček pa je vaš?«

»Prvi dve vrsti,« odgovori šejk.

—O—

»Tine, mi posodiš deset tisoč lir?«

»Posodim, toda ne za dolgo...«

»Brez skrbi! Čez pol ure jih že ne bo več!«

—O—

»Mila, si mi že zašila gumb na plašču?«

»Jój, dragi, gumba nisem in nisem našla, pa sem kar gumbnico zašila.«

—O—

»A veste, zakaj niste mogli narediti izpita?«

»Pojma nimam.«

»No, vidite, ravno zaradi tega.«

—O—

»Moj mož ima v tej ustanovi ključni položaj.«

»Tako? Ali je direktor?«

»To ne, pač pa hišnik.«

—O—

»Dolgo se nisva videla.«

»Prejšnji teden sem odprl trgovino.«

»S čim?«

»Z vitrihom.«

—O—

»Si z novim avtom zadovoljen?«

»Ne. Ima veliko napako.«

»Katero vendar?«

»Pri 160 km na uro me na ovinku močno zanaša.«

—O—

Na sodišču.

»Bog mi je priča, da nisem kradel!« zavpije obtoženi.

»Žal mi je,« pripomni sodnik, »toda Bog kot priča ne pride na sodišču v poštev.«

—O—

Med vojno so alpinci zavzeli sovražno postojanko. Ker so se brzostrelke oglašale, je kapetan zavpil:

»Vrzite se na tla!«

Vojaki so se vrgli in streljali. Neki alpinec pa je ostal pokonci in krogle so švigale mimo njega.

»Dol, dol,« so vpili tovariši.

»Ne morem,« je odgovoril ta. »Imam v žepu liter vina brez zamaška.«

PISMA

◀ IIII 2. stran platnic

RADI BI BRALI BUČARJA

Po tržaškem radiu sem sledil skoraj v celoti predavanjem dr. Franceta Bučarja o sodobnih družbenih problemih. Eno teh predavanj ste pred kratkim objavili. Ker me teksti izredno zanimajo, bi rad vedel, če boste objavili tudi druge.

F. R.

Žal vseh predavanj v reviji ne moremo objaviti. Bolje bi bilo, da bi vsi teksti izšli v samostojni knjigi, kar pa je združeno s precejšnjimi stroški. Morda jih bo avtor objavil pri kaki slovenski založbi.

IZJAVA NARODNE IN UNIVERZITETNE KNJIŽNICE

Narodna in univerzitetna knjižnica je komisijsko ugotovila, da je prostora za večino gradiva, ki ga je v skladu z zakonom dolžna hraniti (NUK) in ki pomenijo temeljni dokument o slovenski kulturni ustvarjalnosti na področju tiskane in pisane besede, v glavnem le še do konca letošnjega leta, t. l. do 1. 1. 1989.

Opozarjamo s tem vse pristojne forume in obveščamo javnost v SRS, da po tem datumu NUK ne bo mogla več opravljati svojih z zakonom določenih nalog brez velikih motenj in v škodo temeljnih dejavnosti, predvsem pa v škodo 7.000 včlanjenih uporabnikov NUK-a, zlasti študentov, pedagoških in znanstvenih delavcev.

Zato je nujno, da se pospešijo naporji za gradnjo NUK II in da se v vmesnem času do izgradnje novega objekta neogibno najdejo začasni prostori za hranjenje knjig in drugega gradiva in za druge najbolj nujne dejavnosti NUK kot osrednje slovenske kulturne institucije.

Ravnatelj:

Tomo Martelanc l.r.

Predsednica KS:

Vilenka Jakac-Bizjak l.r.

ANTENA

KOROŠKA DUŠA

Družba sv. Mohorja v Celovcu je v nemščini izdala študijo slovitega avstrijskega psihiatra dr. Erwina Ringla o »koroški duši«. Pred leti je izdal odmevno študijo o avstrijskem značaju in duševnosti.